

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE
KOGUDUSTE LIIT
KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Kaur Paldre

**PÜHA VAIMUGA RISTIMISE MÕISTMINE EESTI EKB
KOGUDUSTE LIIDU KOGUDUSTES**

Lõputöö

Juhendaja: Toivo Pilli, PhD

Tartu 2018

Olen kõigile lõputöös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõttelisele seisukohtadele ja muudest allikatest pärinevatele andmetele viidanud.

Autor: (*allkiri*)

..... (*kuupäev*)

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Nelipühilikud rõhuasetused EKB liidus. Ajalooline perspektiiv.....	8
1.1 Nelipühilikud rõhuasetused 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi esimesel poolel.....	8
1.2 Nelipühilikud rõhuasetused 20. sajandi teisel poolel.....	10
1.2.1 <i>Effataa ärkamine</i>	11
1.2.2 <i>Elu Sõna liikumine</i>	14
1.3 Baptistlike juhtide reaktsioon nelipühilikele rõhuasetustele 1970. ja 1980. aastatel	16
2. Püha Vaimuga ristimise teoloogiline käsitlus	19
2.1 Püha Vaimuga ristimine kui uuestisünd	20
2.2 Püha Vaimuga ristimine kui „teine õnnistus”	23
2.3 Diskussioon.....	25
3. Püha Vaimuga ristimise mõistmine EKB liidus tänapäeval.....	34
3.1 Püha Vaimuga ristimise tähendus.....	34
3.2 Püha Vaimuga ristimise tagajärjel toimuvad muutused	37
3.3 Püha Vaimuga ristimine/täitumine praktikas	39
3.4 EKB liidu koguduste ühtsus Püha Vaimuga ristimise mõistmisel.....	41
Kokkuvõte	43
Kasutatud kirjandus.....	45
Lisa 1. Intervjuu küsimused	50
Summary	51

Sissejuhatus

Käesolevas töös uurin vastuolulist ja eriarvamusi tekitanud Püha Vaimuga ristimise küsimust Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu (edaspidi ka Liit või EKB liit) koguduste kontekstis. See mõiste tähistab ühte üleloomulikku sündmust või kogemust inimese ja Jumala vahel, aga enne täpsemat defineerimist tuleks alustada sellest, kes (või mis?) on Püha Vaim.

“Püha Vaim on kristliku õpetuse järgi Jumala kui Kolmainsuse kolmas isik ja sellisena rangelt eraldatav muust vaimust ja vaimsusest.”¹ Läbi Piibli kirjeldatakse Püha Vaimu tegevust erinevalt. Kui Vanas Testamendis nähakse Püha Vaimu peamiselt kui jumalikku kohalolu ning väge, mis avaldub loodus, jumalikus ettehooles ning armus, siis Uues Testamendis tutvustab Jeesus teda kui „teist Lohutajat”, kes on Jeesuse asemel maapealne abistaja, tugevdaja, toetaja, nõuandja, advokaat ning liitlane.² Samuti näeme, et Püha Vaim kõneleb, veenab, tunnistab, ilmutab, juhib, õpetab, võimestab kõne, käseb, keelab, igatseb, aitab, palvetab, leinab, talle saab valetada ning teda teotada.³ Niisiis ei ole Püha Vaim energia, kõiksus või südametunnistus, vaid isikuline Jumal – mitte „mis” vaid „kes”. Püha Vaimu nimetatakse Piiblis erinevalt: Vaim, Jumala Vaim, Kristuse Vaim, Lohutaja, Tõe Vaim, pühaduse Vaim, tarkuse ja ilmutuse Vaim, Jeesuse Kristuse Vaim, igavene Vaim või kirkuse Vaim.

Sõna „ristima” (kreeka keeles *baptizo*) tähendus on teadaolevalt „sisse kastma”.⁴ Seega võiks Püha Vaimuga ristimine tähendada Jumala Kolmainsuse kolmanda isiku – Püha Vaimu – sisse kastmist. Aga kuidas seda mõista?

¹ Elmar **Salumaa**, *Süsteemilise teoloogia käsiraamat ehk dogmaatika märksõnades*. Tallinn: Logos, EELK Usuteaduste Instituut, 2008, 342.

² J. I. **Packer**, „Holy Spirit” – *New Dictionary of Christian Ethics and Pastoral Theology*. Atkinson D., Field D., eds. Leicester: Inter-Varsity Press, 1995, 445–448.

³ *ibid.*, 445.

⁴ Richard **Hollermann**, „How is Baptism Defined by Greek Dictionaries?” [<http://truediscipleship.com/how-is-baptism-defined-by-greek-dictionaries-3/>], 26. mai, 2018.

Probleem seisneb selles, et Piibli autorid näivad kasutavat seda ja teisi sünonüümseid väljendeid erinevates tähendustes. Tegelikult tekitab segadust seegi, et ei ole selge, milliseid väljendeid Püha Vaimuga ristimisele sünonüümseks tuleks pidada. See segadus paistab silma ka Eesti EKB liidu kogudustes, kus esineb Püha Vaimuga ristimise tähenduse osas erinevaid ja omavahel vastanduvaid seisukohti. Põhiliselt leiavad EKB liidus pooldajaid kaks seisukohta. Esiteks selline, kus samastatakse Püha Vaimuga ristimine uuestisünniga ning teiseks selline, kus nähakse Püha Vaimuga ristimist uuestisünnist erineva ning reeglina sellele järgneva sündmusena, kuigi uuestisünni nähakse Jumala Vaimu tulekuna inimesse. Luterlastele, katoliiklastele ning õigeusklikele omane sakramentalistlik vaade jääb EKB liidu kogudustes olulise tähelepanuta. Samuti ei leia Liidus (vähemalt minu uurimuse kohaselt) kõlapinda selliste fundamentalistlike teoloogide seisukohad, kes nelipühilikku või karismaatilisesse teoloogiasse üldiselt põlgusega suhtuvad (nt John MacArthur⁵) või kelle veendumuseks on, et imesid ja tunnustähti tänapäeval enam ei juhtu.

Käesolev teema on minu jaoks isiklikult huvitav, sest olen õppinud Elu Sõna piiblikoolis ning nüüd Kõrgemas Usuteaduslikus Seminaris ning mul on mõlemaga väga positiivsed kogemused. Kui Jeesus ütles, et puud tuntakse tema viljast, siis mina olen näinud seda head ja jumalikku vilja nii nende juures, kes omavad antud teemal nii-öelda nelipühilikumaid seisukohti⁶ kui ka nende seas, kes omavad baptistlikumaid seisukohti⁷ (kasutan sõna „baptistlik” eristamise eesmärgil, mitte eeldades, et see ühtib Eesti baptistide peamise seisukohaga). Seetõttu lähenen antud teemale avatult ja positiivselt, mitte esindades tugevalt ühte eelnimetatud seisukohtadest.

Teema valik ei sündinud siiski ainult isiklikust huvist, vaid näen antud teemal ka Liidus vajadust jätkuva diskussiooni järele. Kuna EKB liit koosneb ajalooliselt erinevatest liikumistest, ei ole Liidu seisukohad kunagi olnud ühtselt baptistlikud (või ühtselt nelipühilikud), vaid rõhuasetused on olnud erinevatel aegadel ja põhjustel erinevad. Samamoodi on need rõhuasetused erinevatel aegadel erineval määral tekitanud kogudustes lahkmeelt ja lõhesid. Selleks, et olla ühtsemad, oleks vaja üksteist paremini mõista, ning suurema mõistmise saavutamiseks on vaja tähelepanelikumalt kuulata. Selle töö eesmärgiks ongi anda ülevaade sellest, mida EKB liidus Püha Vaimuga ristimisega seoses täpsemalt

⁵ „John MacArthur on the Charismatic Movement” [<https://www.youtube.com/watch?v=mY8TOHPUQgo>], 26. mai, 2018.

⁶ Mõistavad Püha Vaimuga ristimist üldjuhul eraldi pöördumisjärgse sündmusena, rõhutavad Püha Vaimu tööd, ande ja kogemusi.

⁷ Mõistavad Püha Vaimuga ristimist Püha Vaimu tulekuna inimese ellu uuestisünnil, ei rõhuta eraldi erilisel Püha Vaimu tööd, ande või kogemusi.

usutakse ning kuidas neid kahte peamist ja omavahel erinevat seisukohta (nn nelipühilikku ja baptistlikku) teoloogiliselt põhjendatakse. Loodan seeläbi aidata kaasa ühtsema teoloogia ja praktika kujunemisele EKB liidu kogudustes Püha Vaimuga ristimise, täitumise ning kogemisega seotud küsimustes.

Varasemalt sellist ülevaadet EBK liidus minule teadaolevalt tehtud ei ole. Loomulikult on Püha Vaimu ja ka Püha Vaimuga ristimise teemal nii mõndagi kirjutatud, kuid seda on üldjuhul tehtud kas reaktsioonina enda omast erinevatele seisukohtadele või siis oma vaadete põhjendamiseks. Ajaloolist tausta ning teoloogiliste rõhuasetuste arenguid antud teemal, peamiselt 20. sajandil, on erinevates raamatutes, artiklites ning oma magistri- ja doktoritöös kirjeldanud Toivo Pilli. Samuti annab 1970. aastate teoloogilistest erinevustest väikese ülevaate Allan Krolli lõputöö Effataa ärkamise teemal, kuid need ei kajasta Liidu koguduste tänaseid seisukohti ega anna nendele laiemat teoloogilist põhjendust.

Käesoleva töö esimene peatükk käsitleb nelipühilike seisukohtade kujunemist EKB liidus 20. sajandil. Põhjus, miks ma ei ole selle peatüki pealkirja sõnastanud Püha Vaimuga ristimise järgi, seisneb selles, et kui rõhutatakse Püha Vaimuga ristimist eraldi kogemusena, pööratakse üldiselt rohkem rõhku ka Püha Vaimu tööle, üleloomulikele andidele, ilmingutele ja imedele, nii et olen neid kui nelipühilike rõhuasetusi vaadelnud koos. Selles peatükis olen palju toetunud Toivo Pilli kirjutatud või toimetatud materjalidele („Osaduses kasvanud”, „Usu värvid ja varjundid” jt), mida pean EKB liidu kristlaste vaimulaadi kujunemise uurimisel usaldusväärseteks allikateks. Samuti olen palju viidanud Allan Krolli EMK Teoloogilises Seminaris tehtud diplomitööle Effataa ärkamise teemal ning Iiri Hermaküla diplomitööle Elu Sõna liikumise algusaegadest.

Teises peatükis vaatlen lähemalt nelipühilikku ning baptistlikku tõlgendust Püha Vaimuga ristimise tähendusest ning toon välja argumente mõlemalt poolt. Diskussiooni osas lähtun peamiselt 1970. aastal välja antud James Durni raamatust „The Baptism in the Holy Spirit”, millele antud teemal akadeemilistes debattides tänaseni pidevalt viidatakse. Sellest raamatust toon välja kuus peamist argumenti nelipühilaste Püha Vaimuga ristimise doktriini (nimetan seda ka teise õnnistuse doktriiniks) vastu ning need argumendid järgivad täpselt neid kirjakohti, millega nelipühilased tavaliselt nimetatud doktriini põhjendavad. Teiseks oluliseks teoseks võib pidada William Atkinsoni raamatut „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate”, kus ta vastab Durni kriitikale ning viitab ka mitmete teistele nelipühi teoloogidele, kes Durniga debateerinud on.

Kolmandas peatükis annan ülevaate EKB liidu pastoriga tehtud intervjuude tulemustest ning toon esile, kuidas Püha Vaimuga ristimise tähendust mõistetakse, mis selle tulemusel muutuma peaks ning kuidas see teema kogudusepraktikas kajastub. Viimases alapeatükis lisasin oma hinnangu sellele, milline on käesoleval ajal EKB liidu koguduste ühtsus antud teemal. Uurimismeetodina kasutasin poolstruktureeritud intervjuud, kus peamised küsimused olid ettevalmistatud, kuid vestluse käigus küsisin vajadusel täpsustavaid küsimusi. Küsitud põhiküsimused on välja toodud lisade osas.

Käesoleva diplomitöö eesmärgiks on seega otsida vastust küsimusele „Mida tähendab Püha Vaimuga ristimine?” EKB liidu kontekstis, kus antakse erinevaid vastuseid. Eesmärgiks ei ole niivõrd selgitada välja, kellel on õigus, vaid pigem erinevate seisukohtade kuulamine, nende teoloogiliste põhjenduste sügavam uurimine, parem mõistmine ning seeläbi Püha Vaimuga seotud teemadel suuremaks kogudustevaheliseks ühtsuseks eelduste loomine.

1. Nelipühilikud rõhuasetused EKB liidus. Ajalooline perspektiiv

1.1 Nelipühilikud rõhuasetused 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi esimesel poolel

EKB liit on nõukogude riigi surve all 1945. aastal moodustatud nelja ajalooliselt kujunenud vabakiriku – priilaste, baptistide, evangeeliumi kristlaste ja nelipühilaste – ühinemisel.⁸ Seega on EKB liidu kui terviku identiteet olnud algusest peale kirju, samamoodi ka Püha Vaimu tööga seonduvates küsimustes. Kõik need nimetatud vabakirikud on toonud endaga ühes teatud teoloogilised rõhuasetused, mis on kõik ühel või teisel viisil mõjutanud seda, kuidas tänastes Liidu kogudustes usutakse ja mõeldakse.

Priiliikumise (alates 1880. aastatest) usulaadile oli omane isiklik usuline kogemus, rõõmsameelsus (hüppamine, plaksutamine, mõnikord ka äärmuslikes ekstaatilistes elamustes), lihtsad tunnistuslikud sõnavõttud, rohke lauluvara, Jumala Vaimu tegevuse usaldamine ja ootamine, päästekindlus, samuti misjoni-innukus.⁹ Aleksander Seppur on kommenteerinud rõõmu ja laulu tähtsust nii: „Need kaksikvennad olid lahutamatud priilaste koosolekuil. Lauldi seni, kui südamed soojenesid rõõmust. Laul tegi rinna rõõmsaks, meele lahkeks. Mõnes koosolekus lauldi enam kui 30 laulu.”¹⁰

Baptistiliikumine Eestis sai olulise tõuke Saksa baptistide misjonitegevusest 19. sajandi teisel poolel.¹¹ Algusaegadest alates on olulisel kohal olnud teoloogiline haridus, Piibli-kesksus ja ka süstemaatiline lähenemine sellele ning organiseeritud ja läbimõeldud tööharud kogudustes (laste-, noorte- ja muusikatöö, koolitused).¹²

⁸ Toivo Pilli, „Eesti EKB Koguduste Liidu ajaloost ja tänapäevast” – *Osaduses kasvanud*. Toim. Üllas Linder, Toivo Pilli. Tallinn: Eesti EKB Koguduste Liit, 2009, 9.

⁹ *ibid.*, 12.

¹⁰ Aleksander Seppur, *Jees. Krist. Evg. Priikoguduse tekkimine ja levimine Läänemaa ärkamises*. Toronto: 1970, 20.

¹¹ Pilli, „Eesti EKB Koguduste Liidu ajaloost ja tänapäevast”, 13.

¹² *ibid.*, 13–14.

Evangeeliumi kristlaste jaoks oli oluline koostöövalmidus teiste kristlastega olenemata nende usutunnistusest või kogoduslikust kuuluvusest, evangeeliumi kuulutamise ning usklike kasvatamise töö, samuti sotsiaaltöö ning heategevus.¹³ 1939. aasta lõpuks kuulus Evangeeliumi Kristlaste Vabausuühingute Liitu lapsi juurde arvestades üle 5000 inimese¹⁴ (tõsi küll, selleks hetkeks olid sinna juurde lisatud ka nelipühilased, kes moodustasid sellest liidust umbes poole), mis tähendab, et 20. sajandi keskel ühinenud EKB liidust moodustati suur osa.

Nelipühiliikumise kohta kirjutab Toivo Pilli oma raamatus „Osaduses kasvanud”, et Püha Vaimu tööd rõhutavad ideed jõudsid Eestisse mitme lainena – 19. ja 20. sajandi vahetusel Saksamaa ja Inglismaa ning 1920. ja 1930. aastatel Skandinaavia jutlustajate-misjonäride mõjutustel. Taotleti vaimuande, ka keeltega rääkimist ehk glossolaaliat, igatseti kogeda Uue Testamendi aegse koguduse imesid ja vaimujõudu, samuti oli tähtis evangeelne innukus.¹⁵ 1930. aastatel liitusid nelipühilased Eesti ususeadusandluses toimunud muutuste tõttu evangeeliumi kristlastega (kes, nagu juba öeldud, hiljem EKB liiduga ühinesid). Pilli sõnul on nelipühiliikumine lisanud EKB liitu sisemist dünaamikat, avatust Püha Vaimu tegevusele ja juhtimisele, hoidnud Liidu jumalakäsitust liiga kitsaks (ja liiga ratsionaalseks) muutumast.¹⁶

Eesti baptismi algusajale mõeldes ütleb Toivo Pilli oma doktoritöös, milles uuris Eesti baptismi ajalugu, et teadlikkus Pühast Vaimust ning keskendumine Püha Vaimu tööle on olnud osa Eesti baptistide identiteedist algusest peale.¹⁷ Seda tõendab näiteks see, et 20. sajandi esimesel poolel käsitles baptistide ajakiri Teekäija palju Püha Vaimuga seonduvaid teemasid¹⁸ ning ka näiteks see, et baptistiliikumise hilisema juhi ning võtmeisiku Johannes Lipstoki pöördumiselamusega aastal 1901 kaasnes keeltes rääkimine.¹⁹ Pilli lisab veel, et sellised ärkamis- ja pühitusjutlustajad Ameerikast ja Inglismaalt, nagu D.L. Moody, F.B. Meyer, Jessie Penn-Lewis ja R.A. Torrey, kelle artikleid eesti keelde tõlgiti, tuletasid juba sel ajal Eesti baptistidele meelde vajadust saada Vaimuga täidetud või ristitud, et kristlasena võidukat elu elada.²⁰

¹³ Peeter **Roosimaa**, „Eesti Evangeeliumi Kristlaste vabakoguduse moodustamine” – *Osaduses kasvanud*. Toim. Üllas Linder, Toivo Pilli. Tallinn: Eesti EKB Koguduste Liit, 2009, 39.

¹⁴ *ibid.*, 45.

¹⁵ Pilli, „Eesti EKB Koguduste Liidu ajaloost ja tänapäevast”, 16.

¹⁶ *ibid.*, 17.

¹⁷ Toivo **Pilli**, „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945-1991”, Prague: University of Wales, International Baptist Theological Seminary, 2007, 162.

¹⁸ *ibid.*, 162.

¹⁹ Pilli, „Eesti EKB Koguduste Liidu ajaloost ja tänapäevast”, 16.

²⁰ Toivo **Pilli**, „Eesti baptistid ja nende teoloogilise mõtte kajastumine ajakirjas *Teekäija* kuni 1940”. Tartu: Tartu Ülikool, 1996, 47–55.

1.2 Nelipühilikud rõhuasetused 20. sajandi teisel poolel

Sõjajärgne kohanemisperiood aastatel 1945–1960, mil Nõukogude Liidu üleliiduline nõukogu (hiljem EKB Üleliiduline Nõukogu) tegi Eesti kogudustele palju ettekirjutusi (näiteks Tallinna Oleviste kogudusse koondati kaheksa erinevat kogudust), tõi endaga uusi väljakutseid, kitsikust ja survet, kuid ka vajadust keskenduda ühisele, teha kompromisse ning leida viise koostööks.²¹ Püha Vaimu töö rõhutamine jäi nendel esimestel sõjajärgsetel kümnenditel tagaplaanile osaliselt Nõukogude Liidu võimude surve tõttu, kes pelgasid „nelipühilikke” ilminguid, nagu näiteks keeltes rääkimine,²² teisalt ka seetõttu, et kui nelipühilased baptistide sekka „koondati”, kujunesid põhilisteks arvamuslimidriteks Tallinnas Oskar Olvik, Robert Võsu ja Osvald Tärk, kellest keegi keeltes rääkimise ja üleloomuliku liigse (st see, mida nemad pidasid liigseks) rõhutamise vaimustust ei jaganud. Kirjeldades seda, kuidas nelipühilik ja baptistlik vaimulaad Oleviste ühendatud koguduses omavahel põrkusid, kirjutas Oskar Olvik baptistide pastorit Osvald Tärki meenutades: „Mulle näis, et ka O. Tärk ei tulnud ilma kannatusteta Oleviste töös toime. Kord kõneles temagi Olevistest äraminekust. Temale avaldasid tõenäoliselt nelipühilaste seisukohad ja etteheited rohkem mõju kui vabakogudus oma rahvaga.”²³ Samas on võimalik, et pinge ei olnud vaid teoloogiline, vaid ka isikutevaheline. End karismaatilisema vaimulaadiga kristlaste olukorda pannes lisas Olvik: „Kui jutlustaja hüüdis: „Halleluuja!”, siis jäi auditorium vaikseks. Ei aidanud kätega vehklemine ega võõrapärane sõnade hääldamine. Küllap see tõi nelipühilastele ja priilastele sageli kurvad tunded hinge.”²⁴

Alates 1950. aastate lõpust käivitus aktiivne ateistliku propaganda kampaania kirjanduse, raadio, televisiooni, filmide, kujutava kunsti, loengute ja usklikega individuaalse tegelemise abil.²⁵ Seetõttu kujunesid aastad 1960–1970 EKB liidu jaoks ehk veel raskemaks perioodiks, kui seda oli sõjaaeg. Palju kogudusi suleti, mitmed olulised pastorid lahkusid vaimulikult töölt, usuteaduslikud kaugõppekursused keelati ära, igasugune evangeelne töö ning arendustegevus oli oluliselt pärsitud ning ristitavate arv langes 1960. aastate alguses drastiliselt.²⁶ Sel ajal omandati alalhoidlik mentaliteet, mida omaaegne Euroopa

²¹ Toivo **Pilli**, *Usu värvid ja varjundid: Eesti vabakoguduste ajaloost ja identiteedist*. Tallinn: Allika, 2007, 23–28.

²² Pilli, „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945–1991”, 162.

²³ Oskar **Olvik**, *Mälestused*. Tallinn: Türikoda Pakett, 2014, 200.

²⁴ *ibid.*, 236.

²⁵ Jaanus **Plaat**, *Usuliikumised, kirikud ja vabakogudused Lääne- ja Hiiumaal: usuühenduste muutumisprotsessid 18. sajandi keskpaigast kuni 20. sajandi lõpuni*. Tartu: OÜ Greif trükikoda, 2001, 211.

²⁶ Pilli, *Usu värvid ja varjundid: Eesti vabakoguduste ajaloost ja identiteedist*, 32–40.

Baptistiföderatsiooni peasekretär Karl Heinz Walter on nimetanud ellujäämisteoloogiaks (ingl *survival theology*).²⁷ Paistab, et sel ajal ei olnud ka Püha Vaimuga seotud teemad suures plaanis „päevakorras”. 1970. ja 1980. aastatel aga on näha nelipühilike seisukohtade mõju kasvu.²⁸

1.2.1 Effataa ärkamine

Effataa ärkamist tuntakse Oleviste ärkamisliikumisenä, mille kulminatsioon jäi 1970. aastate lõppu. Allan Kroll kirjutab oma Effataa-teemalises lõputöös, et see algas väikestest palvekoosolekutest Rein ja Haljand Uuemõisa kodus. Hiljem hakati Oleviste kiriku käärkambris pastor Oskar Olviku initsiatiivil korraldama niinimetatud ansambliõhtuid ning need kasvasid osavõtjate poolest nii arvukaks, et koosolekud viidi üle Maarja kabelisse ning hiljem juba suurde saali.²⁹ Sõna levis, ning et koosolekutelaadseks kujunenud üritused toimusid laupäeviti,³⁰ tuli regulaarselt inimesi osalema üle Eesti ning isegi kaugematest Nõukogude Liidu piirkondadest, lausa tuhandete kaupa.³¹ Koosolekutel oli noortepärane muusika, inimesed täitusid Püha Vaimuga, tervenesisid ning paljud tulid usule. Palju oli vaimuilminguid: prohvetearinguid, keeltes rääkimist (seal hulgas Ap 2 sarnast nähtust, kus rääkijad kõnelesid enda teadmata mingit teist päriselt olemasolevat keelt), „Vaimus kukkumist”,³² massiliselt üleloomulikke tervenemisi, eksortsismi ning kõikvõimalikke muid ebatavalisi ilminguid.³³

Tom Kraeuter, kes paljusid Effataa ärkamisega seotud inimesi intervjueris, toob oma raamatus „Suur vaimulik ärkamine Nõukogude Liidus” esile erinevaid põhjuseid, mis nimetatud ärkamiseni viisid ning selle kaudu ka EKB liitu Püha Vaimu tööd ja üleloomulikkust rõhutavaid seisukohti töid. Esile tööd Jumala suveräänsust (sõltumatust), koostööd erinevate koguduste vahel, innukat Jumala otsimist-palvetamist, koguduse evangeelset suunda, asukohta Nõukogude Liidu läänepoolseima riigina (viidates ärkamise rahvusvahelisele mõõtmele), ateistliku ühiskonna karjet millegi enama järele sellel ajal ning

²⁷ Pilli, *Usu värvid ja varjundid: Eesti vabakoguduste ajaloost ja identiteedist*, 34.

²⁸ Pilli, „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945–1991”, 163.

²⁹ Allan Kroll, „Effataa ärkamine”, Tallinn: Eesti Metodisti Kiriki Teoloogiline Seminar, 2006, 3.

³⁰ Haljand Uuemõis, „Effataa ärkamine” – *Jumala teenistuses: Rein Uuemõis*. Tallinn: Oleviste kogudus, 2001, 54–56.

³¹ Kroll, „Effataa ärkamine”, 3.

³² Palvetamise ajal kogeb inimene Jumalat nii võimsal viisil, et ei suuda enam seista ning kukub pikali.

³³ Kroll, „Effataa ärkamine”, 104–114.

lahkust venelaste vastu, mis oli sel ajal julge samm.³⁴ Olulistest juhtidest toodi välja Oskar Olvik, kes „pani lumepalli veerema” ning Rein Uuemõis, kelle südamehoiakut ja kirge Jumala vastu peeti üheks oluliseks ärkamisaja edasiviivaks jõuks.³⁵ Viimaks nägi Kraeuter olulisena Jaanus Kärnerit, kes alustas tänapäevase muusika koosolekuid Tallinna Metodisti kirikus, mida nähti alustalana sellele, mis Olevistes hiljem toimuma hakkas³⁶ ning mida tuntakse ka Sela liikumise nime all.

Sela liikumise keskmes oli 1968. aastal asutatud noortekoor, mis võttis eeskujuks välismaiseid ansambleid, eriti USA-st pärit ansamblit Living Sound, ning koori muusika oli nii uuenduslik, et kogu Põhja-Euroopas polnud sellist kristlikku rock-muusikat viljelevat ansamblit.³⁷ 1970. aastate alguses kogunes neljapäevaõhtuti Sela noortekoosolekutele umbes 400 inimest³⁸ ning läbikäimised Oleviste rahvaga olid tihedad – noored käisid korraga nii ühes kui teises koguduses ega teinud suurt numbrit sellest, et üks oli baptistide, teine metodistide kogudus. Krolli sõnul leidsid Sela koosolekutel aset sarnased ilmingud, nagu Effataa õhtutel – võõrastes keeltes rääkimine ja „Vaimus kukkumine” – kuid Selas oli vähem rõhku tervendamisel, mida peab Kroll osaliselt seletatavaks ka sellega, et Sela oli rohkem noorteliikumine ning noortel oli üldjuhul vähem terviseprobleeme.³⁹ Sela ja Effataa seoste kohta kirjutab Kroll oma lõputöös veel seda, et 1976. aastal tegi üks Sela vaimulikest liidritest, Herbert Murd, küsitluse, milles leidis, et 40% Oleviste koguduse mittekristliku taustaga noortest on pöördunud Mere puiestee metodisti kirikus.

Kui Sela liikumine aitas teatud mõttes kaasa Effataa kiirele kasvule sellega, et tõi palju noori kokku ning kasvas üldine janu ja igatsus Jumala järele nii kirikus sees kui väljaspool, siis teoloogiliste mõjutuste osas Sela liikumine suurt tähtsust ei omanud. Kroll näeb, et suurimad teoloogilised mõjutused Effataa ärkamises tulid peamiselt Soomest.⁴⁰ Pauli Järvalainen hakkas juba Uuemõisade kodus toimunud palvekoosolekutel õpetama Püha Vaimuga ristimisest ja keeltega rääkimisest ning tõi Oleviste kogudusse süstemaatilise nelipühiliku õpetuse Pühast Vaimust,⁴¹ olles ärkamise lõpuni selle „hea sõber, toetaja ja julgustaja,” kes hoolitses selle eest, et Effataa tööl oleks palju ustavaid sõpru ja eestpalvetajaid Soomes.⁴²

³⁴ Tom **Kraeuter**, *Suur vaimulik ärkamine Nõukogude Liidus*. Tallinn: As Pakett, 2013, 69–72.

³⁵ Kraeuter, *Suur vaimulik ärkamine Nõukogude Liidus*, 73.

³⁶ *ibid.*, 73.

³⁷ Kroll, „Effataa ärkamine”, 83, 85–86.

³⁸ *ibid.*, 83.

³⁹ *ibid.*, 87.

⁴⁰ *ibid.*, 47.

⁴¹ *ibid.*, 47.

⁴² Haljand **Uuemõis**, *Mäletamised ja vaatenurgad*. Tallinn: 2010, 43.

Riho Saard nägi olulisena nelipühi jutlustaja Niilo Yli-Vainio tervendusliikumise mõju, mille tunnuseks olid eestpalvele tulnud inimeste mahakukkumised ja imetervenemised.⁴³ Veel nimetatakse Tapani Kärnat, Veikko Mannineni, Kai Anturit, Osmo Haavistot, Toivo Rynkkaneni ning Tapio Nousiaineni, kes kõik olid osa karismaatilise Püha Vaimu liikumise Olevistesse jõudmisest.⁴⁴ Massiliselt tõlgiti ja trükiti ka kristlikku kirjandust ning põhilised raamatud, mida loeti, olid kirjutatud Billy Grahami, Oral Robertsi, Tommy Hicksi, Tommy Lee Osborni, hiljem ka Kathryn Kuhlmani, Niilo Yli-Vaino, samuti Yonggi Cho poolt.⁴⁵

Kroll toob Rein Uuemõisa kui Effataa liikumise ühe võtmeisiku jutlusi uurides välja kuus üldist teemat, mis Effataa ärkamise ajal kõige olulisemad olid: täielik pühendumine Jumalale, Püha Vaimu ja annid, tervenemine, meelevald kurjade vaimude üle, armastuses käimine ning palve.⁴⁶ Püha Vaimuga seoses õpetati Püha Vaimuga ristimisest, mida seostati keeltes rääkimisega, kuid mis pidi samuti muutma inimese iseloomu – tooma Jumala väge, armastust, rahu ning rõõmu.⁴⁷ Tervenemisega seoses võeti eeskujuks Jeesus, kes ei keeldunud iialgi tervendamast kedagi, kes siira südamega tema juurde tuli ning otsustati, et ihulik tervis on Jumala tahe kõigi jaoks, mitte ainult õnnistus vähestele.⁴⁸ Samas lisab Uuemõis, et tervenemine on „ennekõike tunnistuseks uskmatuile, usklikud aga otsigu esmalt Jumalat ja alles seejärel tulevad muud õnnistused”.⁴⁹ Samas mõisteti sellest veel tähtsamana inimese hinge päästet ning mõõndi, et kuigi Jumal oma lastele kasvatuslikul eesmärgil haigusi ei saada, võib ta vahel lubada saatanal seda teha, et näha, kas inimesed jäävad talle ustavaks.⁵⁰

Püha Vaimuga ristimise, keeltes rääkimise ning tervendamise teemad ei toonud lahkavamusi mitte ainult EKB liidus üldiselt, vaid ka Effataa liikumise sees. Kõik ei uskunud, et igauks peaks rääkima keeltes või saama terveks. Oli neid, kes küsisid: „Kas ikka ärkamise vaim on õige?”⁵¹ Liidu tollane juhtkond oli äraootaval ja neutraalsel positsioonil.⁵² Liikumise sees oli ka palju neid, kes olid äärmuslikumad kui Effataa juhid. Näiteks levitati prohvetearingut, mis väitis, et 1976. aastal tabab Tallinna linna hiidlane ning hävitab kogu linna.⁵³ Effataa juhid

⁴³ Riho Saard, *Tallinna vaim: Peatükk XX sajandi Eesti karismaatilise liikumise aja- ja mõtteleost*. Tallinn: Alfabress, 2010, 22.

⁴⁴ Kroll, „Effataa ärkamine”, 47–48.

⁴⁵ Kroll, „Effataa ärkamine”, 48–49.

⁴⁶ *ibid.*, 50–52.

⁴⁷ *ibid.*, 50.

⁴⁸ *ibid.*, 51.

⁴⁹ Aldo Randmaa, „Elulugu” – *Jumala teenistuses: Rein Uuemõis*. Tallinn: Oleviste Kogudus, 2001, 43.

⁵⁰ Kroll, „Effataa ärkamine”, 51.

⁵¹ Uuemõis, *Mäletamised ja vaatenurgad*, 43.

⁵² Haljand Uuemõis, „Effataa ärkamine” – *Oleviste 50: Oleviste koguduse juubelikogumik*. Toim. J. Bärenson, D. Lipping, Ü. Meriloo, J. Ugam, H. Uuemõis. Tallinn: Oleviste kogudus, 2000, 24.

⁵³ Kroll, „Effataa ärkamine”, 106.

seada ei uskunud, kuid sellised jutud levisid kodugruppides, mida kogudusel oli võimatu juhtida või kontrollida.

1981. aastal saabus nõukogude võimude poolt Oleviste kirikule ultimaatum, mis käskis lõpetada venekeelsed koosolekud, vastasel juhul ähvardati kirik sulgeda.⁵⁴ Rein Uuemõis langetas otsuse koosolekute lõpetamiseks raske südamega ning kahetses seda avalikult 17 aastat hiljem⁵⁵ ning sellest peale hakkas ärkamine vaibuma. Kroll leidis Effataa ärkamise lõppemise juures veel ka sisemisi põhjuseid: erinevate juhtfiguuride omavahelised lahkkelid, ühtse õpetusliku aluse puudumine, toimiva strateegia puudumine nii paljude vastpöördunutega järeltööks ning teatud mõttes ka läbipõlemine (suurem osa juhte kahetseb, et tol ajal polnud piisavalt aega oma perekonna jaoks).⁵⁶

1.2.2 Elu Sõna liikumine

Kui 1970. aastatel avaldas EKB liidule suurimat mõju Püha Vaimuga ristimise ja teiste nelipühilike praktikate esiletulekuga Effataa liikumine, mis oligi Liidu-sisene, siis 1980. aastate suurimaks mõjutajaks võib pidada Elu Sõna liikumist. See liikumine ei olnud EKB liidu sisene, ega olnud üldse sellega otseselt seotud, kuid et selle mõju oli nähtav ja tuntav sellel ajal üle terve ENSV, NSV Liidus laiemalt ning teatud ulatuses isegi Ameerika Ühendriikides,⁵⁷ olid Eesti usklikud seda enam Elu Sõna tegemiste ja arvamistega kursis. Iiri Hermaküla on uurinud Elu Sõna liikumist aastatel 1987. ja 1988. ning tema tööst nähtub, et Elu Sõna oli sel ajal rohkem poliitiline (NSV liidu vastane) kui usuline rühmitus.⁵⁸ Täna aga teatakse Elu Sõna liikumist paremini nende teoloogiliste seisukohtade, karismaatilisuse ning üleloomulike vaimuilmingute kaudu. Riho Saardi silmis on olulisteks märksõnadeks kristlik piiblifundamentalism, edu- ja domineerimisteoloogia, vaimse sõjapidamise kontseptsioonid ja kristlik sionism.⁵⁹

Hermaküla toob välja, et õpetusliku aluse andsid liikumisele peamiselt Kenneth Hagini raamatud, millest populaarseim oli „Iga uskliku meelevald”.⁶⁰ Hagini õpetuse keskmes on

⁵⁴ Uuemõis, *Mäletamised ja vaatenurgad*, 47.

⁵⁵ *ibid.*, 47.

⁵⁶ Kroll, „Effataa ärkamine”, 122.

⁵⁷ Iiri Hermaküla, „Elu Sõna liikumine aastatel 1987–1988”, Tallinn: Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar, 2007, 31–34.

⁵⁸ Hermaküla, „Elu Sõna liikumine aastatel 1987–1988”.

⁵⁹ Saard, *Tallinna vaim: Peatükk XX sajandi Eesti karismaatilise liikumise aja- ja mõtteloost*, 59.

⁶⁰ *ibid.*, 63.

tõsias, et uuestisündinud kristlane on uus loodu, kes on igal alal hakkama saav ning edukas, sest Jeesust vastu võttes ja saatana valitsusest lahti öeldes kõrvaldatakse inimese elust patt ja haigus.⁶¹ Väga olulisel kohal on usk ja positiivne mõtlemine, mida viljeledes saab inimene kõike head, mida soovib, näiteks tervist ja materiaalselt edu. Samuti peab inimene ise oma usuga võitlema halisemimentaliteedi, abituse ja hirmude vastu, millest lähtuvad muud probleemid.⁶² A. Noraku sõnul on Hagini õpetuse pearõhk meelevald, mitte alandusel, mida traditsiooniline kristlus rõhutab.⁶³ Matti Pyykönen kommenteerib sellist seisukohta: „Mõnikord esitatakse ühekülgne pilt, et patusel tuleb vaid toetuda Jeesuse kuulekusele oma tahte ja sõnakuulmatuse teel käies. Vaid üks samm taeva teel ja sellest piisab. See tagab taeva eesõigused maa peal ja peale surma taeva enese. Ühe sammuga tahetakse käia läbi terve risti tee. See üks samm vabastab kõigist kohustustest Jumala, oma ligimese ja oma hinge ees. Taoline ühekülgus on niinimetatud äratuskristluse suur oht.”⁶⁴ Samuti hoiatas A. W. Tozer sellise ühekülguse ohu eest: „Seal, kus püütakse kogu päästmine ühte või kahte kogemusse kokku suruda, esindatakse kiirkristlust ning hüljatakse uhkelt kõik looduses valitsevad kasvu ja arengu seadused. Hüljatakse kannatuse kuulekust kasvatav mõju, risti kandmine ja praktiline sõnakuulmine.”⁶⁵

Hagin peab oluliseks ka Püha Vaimuga täitumise kogemust, mis järgneb tema silmis reeglina pöördumiskogemusele, millega kaasneb keeltes rääkimine ning millest inimene saab osa käte pealepanemise kaudu.⁶⁶ Kõige problemaatilisemaks peab Hermaküla Hagini juures seda, et ta on oma suurt vaimset autoriteeti E. W. Kenyoni (1876–1948) kõvasti plagieerinud.⁶⁷ Väidetavalt on Hagin lausa sõna-sõnalise täpsusega paigutanud Kenyoni raamatu „What Happened from the Cross to the Throne” põhilise õpetuse oma raamatusse „The Word of Faith” ning Kenyoni raamatu „Two Kinds of Faith” sõnum on kopeeritud Hagini raamatusse „The God Kind of Faith”. Nii tundub, et usuliikumise õpetuslikuks isaks tuleks pidada hoopis Kenyoni, samas kui Kenyoni vaimulik eeskuju oli M. B. Eddy, kes rajas liikumise Christian Science (Kristlik Teadus), mis on juba selgelt piibliväline.⁶⁸

⁶¹ Hermaküla, „Elu Sõna liikumine aastatel 1987–1988”, 64.

⁶² *ibid.*, 65.

⁶³ *ibid.*, 65.

⁶⁴ Matti Pyykönen, „Risti evangeelium” [http://echo.planet.ee/kristlasele/Risti_evangeelium.pdf], 27. mai, 2018.

⁶⁵ *ibid.*, 6.

⁶⁶ Hermaküla, „Elu Sõna liikumine aastatel 1987–1988”, 64.

⁶⁷ *ibid.*, 66.

⁶⁸ *ibid.*, 66.

Elu Sõnas usuti, et jumalik tervendamine, imede sündimine ja keeltes rääkimine on loomulik usuelu osa.⁶⁹ Olulisel kohal oli ka eksortsism – deemoneid tuli välja ajada nii inimestest kui ruumidest, ka erinevad esemed (nt astroloogiale või ebajumalatele viitavad raamatud või mängukaardid) usuti kandvat deemoneid või demonlikku mõju.⁷⁰ Mõni pidas sellist lähenemist liiga äärmuslikuks. Näiteks ütles Ingmar Kurg, et kristlikust seisukohast on niisuguse hingehoiu puhul [kus on oht, et inimese hingelisi probleeme lahendatakse eksortsismiga] tähelepanu keskpunktis deemonid, mitte Kristus.⁷¹ Peale 1988. aastat hakkasid Eesti Elu Sõna liikumist rohkem mõjutama ka 1983. aastal asutatud Uppsala Elu Sõna koguduse ja piiblikooli juhid ning õpetajad.⁷² Aastal 1989 sai Raivo Raave Elu Sõna kohta öelda: „Elu Sõna pole täna see, mis oli eile, ja pole homseks enam see, mis oli täna. Elu Sõna erineb teistest kirikutest ja usuliikumistest. /.../ Elu Sõna on elav organism, kasvav, arenev, uuenev. /.../ Elu Sõnal [ei ole] oma kindlaks kujunenud dogmaatikat ega rituaale. Tõsi, Elu Sõna on tuntud rohkete rütmiliste kiitus- ja ülistuslaulude poolest, samuti on enam kui mujal praktiseeritud Jumala üleloomulikke vaimuandeid – karismasid. Kuulekus ja tundlikkus Jumala Vaimu juhtimisele – ja see võib olla iga kord erinev – ehk ongi Elu Sõna[le] kõige iseloomulikum.”⁷³

Mis puutub väljakujunenud dogmaatikasse ja rituaalidesse, samuti teistest kirikutest ja liikumistest erinemisse, siis see ilmselt nüüd, nelikümmend aastat hiljem, enam päris paika ei pea. Õppides ise Uppsala Elu Sõna piiblikoolis aastatel 2011–2012 ning jälgides näiteks Valguse Tee Vabakoguduse (mis on otseselt Elu Sõna liikumisest välja kasvanud) tegemisi tänapäeval, julgen väita, et erinevad kraavid läbi käinuna on Elu Sõna täna nii Eestis kui Rootsis stabiilsem, vähem äärmuslik ning enam sarnane nii oma teoloogia kui praktika poolest nii nelipühilastele, kui ka näiteks nendele EKB liidu kristlastele, kes Effataa ärkamist pigem positiivses valguses meenutavad.

1.3 Baptistlike juhtide reaktsioon nelipühilikele rõhuasetustele 1970. ja 1980. aastatel

Iga kogudus, liikumine ning lõpuks iga kristlane usub tõenäoliselt end vältivat äärmusi ning taotlevat seda kõige õigemal ja tasakaalukamat teed. Nii võib ette tulla, et luterlased peavad

⁶⁹ Hermaküla, „Elu Sõna liikumine aastatel 1987–1988”, 67.

⁷⁰ *ibid.*, 68.

⁷¹ Ingmar Kurg, „Uutest nähtustest karismaatilises liikumises” *Teekäija* – 1994 nr 2, 15–16.

⁷² Hermaküla, „Elu Sõna liikumine aastatel 1987–1988”, 63.

⁷³ *ibid.*, 63.

nelipühilasi sektantideks⁷⁴ ning nelipühilased omakorda näiteks mõnda „elusõnalaste” praktikat või seisukohta liiga äärmuslikuks, kuigi kõigi huvi on lähtuda Piibli ja Uue Testamendi kesksest õpetusest. Ühe äärmus võib olla teise kesktee ning vastupidi. Oma teed proovisid 1970. ja 1980. aastatel kõigi eelnimetatud sündmuste kontekstis hoolega otsida ka EKB liidu juhid ja pastorid. Palju tegeleti Piibli õpetuse ja isikliku kogemuse omavahelise suhtestumisega, mis oligi sageli probleemide põhiliseks allikaks. Ühel meelel oldi omavahel Püha Vaimu tegevuse osas selles, et vaimulik elu ilma Püha Vaimuta ei ole võimalik⁷⁵ ning selles, et kui keegi võtab vastu Kristuse sõna kuulutuse kaudu, võtab ta vastu ka Püha Vaimu, sest Kristuse sõnad on Vaim ja elu.⁷⁶ Mõisteti, et Vaim annab kristlasele väe olla tõeliselt Kristuse jünger.⁷⁷ Olvik õpetas, et Püha Vaim on „taevane töömees”, kes hakkab inimest toetama, juhtima, jõuga varustama, ohtude suhtes tähelepanelikuks tegema ja seda Vaimust sünd tähendabki.⁷⁸ Sarnaselt Olvikule kaldusid Eesti baptistid üldiselt nägema Püha Vaimu inimese elus kui vahendit või instrumenti Jumala väes teenimiseks, pühitsuseks ja evangelismiks, mis oli vastavuses nelipühilike tendentsidega laiemalt.⁷⁹

Teisalt tekitas lahkmeelt tol ajal erinev arusaam Püha Vaimuga ristimisest – kas see on osa uskliku pöördumisest? Kas sellega kaasneb keeltes rääkimine? Kas Vaimuga ristimine ja täitumine on samad asjad (nagu näiteks R. Võsu usk⁸⁰) või nende „õigesti” nimetamine pole tegelikult üldse oluline (nagu O. Olvik arvas)?⁸¹ Mõned võisid arvata, et Effataa liikumisele omasel viisil Püha Vaimu väe, ligiolu, imede ja üleloomulike kogemuste taotlemine jätab piibelliku Kristuse vahetu eeskuju tagaplaanile. Robert Võsu võttis sõna keeltes rääkimisega seoses. Ta ei olnud küll vaimuilmingute vastane ega pidanud ka keeltes rääkimist kuidagi valeks või kahtlaseks,⁸² kuid tema meelest oli see and omandanud Effataa liikumise ajal kristlaste seas liiga tähtsa koha ning uuestisünni kogemuse tähtsus oli selle võrra vähenenud.⁸³ Ta pidas uut liikumist tunnete toetuvaks ning doktrinaalselt nõrgaks, kuid mõõnis, et kuigi keeltes rääkimise liikumise ühildamine kogudusega on raske, annab see positiivseid tulemusi

⁷⁴ Salumaa, *Süstemaatilise teoloogia käsiraamat ehk dogmaatika märksõnades*, 382.

⁷⁵ Osvald Tärk, *Efesoise kiri*. Masinkiri, Kaust: Osvald Tärki materjalid. Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu arhiiv Tartus, 1958, 26.

⁷⁶ *ibid.*, 26.

⁷⁷ Pilli, „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945–1991”, 178.

⁷⁸ Olvik, *Mälestused*, 296–297.

⁷⁹ Pilli, „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945–1991”, 180.

⁸⁰ *ibid.*, 178.

⁸¹ Olvik, *Mälestused*, 298.

⁸² Vaade, mille järgi on üleloomulikud annid, imed ja tunnustähed esimeste apostlite ajaga (või hiljemalt Piibli kaanoni sulgemisel) lõppenud, kannab inglise keeles nimetust *cessationism*. EKB liidus ma sellist vaadet kohanud ei ole.

⁸³ Pilli, „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945–1991”, 181–182.

seal, kus sellega toime tullakse.⁸⁴ Osvald Tärk võttis seisukoha tervenemise teemal, öeldes et Jumal on kõikvõimas, kuid see ei tähenda, et iga haige siin ilmas terveks saaks. Jumalal võib inimese jaoks olla kõrgemaid eesmärke kui ihulik tervis ning oleks liiga ühepoolne väita, et iga haigus on patu või deemonlike mõjutuste tagajärg.⁸⁵ Paljud aga „eemaldusid debatist” ning ühtisid Frank Mangsi seisukohaga, kes ütles, et las need, kellel pole midagi vaja, väitlevad ja kaklevad. Ülejäänud aga langegu alandlikult oma põlvedele ja palugu, et Issand Jeesus, oma suure armu tõttu, nende elu puudutaks ja neid Püha Vaimuga täidaks.⁸⁶

Niisiis astuti mitmete EKB liidu juhtide ja baptisti pastorite poolt vastu sellistele seisukohtadele, et iga usklik peaks keeltes kõnelema, et iga haige peaks terveks saama ning püüti hoiduda erinevate ilmingute (näiteks palve ajal kukkumine) ületähtsustamisest. Samuti tuli ette isikutevahelisi konflikte ning vastuseisu muutustele jumalateenistuses ja spiritualiteedis. Samas ei kuulutatud kedagi Liidu töötajatest avalikult valeõpetajaks ega eraldatud Effataa liikumist oma liidust, taotledes koguduste ja juhtide vahelist ühtsust ning proovides keskenduda positiivsele ja ühisele.

Kokkuvõttes andis käesolev peatükk ülevaate Eesti EKB liidu arusaamadest ja seisukohtadest nelipühilike teoloogiliste ja kogemuslike rõhuasetuste suhtes 20. sajandil, samuti nende kujunemisest ning kujunemise põhjustest. Kogu see teoloogiline ja kogemuslik mitmekesisus on tingitud eelkõige sellest, et eelmise sajandi keskel koondati EKB liidu alla kokku erinevad vabakiriklikud liikumised: priilased, nelipühilased, evangeeliumi kristlased ja baptistid. Pärast keerulisi, rõhuvaid ja kogudusetööd oluliselt pärssivaid aastaid sajandi keskel võib järgmise olulise verstepostina nimetada 1970. aastate Effataa ärkamist Olevistes, mida tuliselt pooldades või seda kritiseerides kujunesid Liidu kristlaste seisukohad nelipühilike rõhuasetuste osas veelgi. Kriitilise seisukoha kujunemisele aitas kaasa ka Elu Sõna liikumine, mis oli oma algusaastatel Eestis pigem radikaalne võimudevastane poliitiline rühmitus, kuid kus oli suur rõhk ka üleloomulikel ilmingutel. Kõik see on jätnud oma jälje ka sellesse, kuidas mõistetakse tänapäeval EKB liidus Püha Vaimuga ristimist, mida on nimetatud ka nelipühiliku teoloogia „kroonijuveeliks”.⁸⁷

⁸⁴ Pilli, „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945–1991”, 182.

⁸⁵ Osvald Tärk, *Usk ja haigused*. Masinkiri. Kaust: Osvald Tärki materjalid. Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu arhiiv Tartus.

⁸⁶ Pilli, „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945–1991”, 180.

⁸⁷ Frank D. Macchia, *Baptized in the Spirit: A Global Pentecostal Theology*. Michigan: Zondervan, 2006, 20.

2. Püha Vaimuga ristimise teoloogiline käsitlus

Tinglikult võiks kõik kristlased jagada sakramentaalseteks ja mittesakramentaalseteks kristlasteks. Sakramentaalse taustaga kristlased (luterlased, katoliiklased, õigeusklikud) näevad ristimise sakramenti aktina, mille kaudu Püha Vaim inimesele antakse. Luteri teoloog Arne Hiob kirjutab: „Kristlikke pühi toiminguid, mis vahendavad eriti suure intensiivsusega Jumala kohalolu, nimetatakse ladinakeelse sõna järgi sakramentideks/.../.”⁸⁸ Ristimise puhul on tema sõnul tähtis „vaimu ja mateeria seos: loomisel hõljus Vaim vete kohal (1Ms 1:2), ristimisel ühineb ta veega. „Kes ei sünni veest ja Vaimust, ei saa minna Jumala riiki”(Jh 3:5).”⁸⁹ Elmar Salumaa ühineb saksa teoloogi Edmund Schlinki seisukohaga ja ütleb: „UT kõneleb ristimisest ja Vaimu tegevusest ühes ning samas aktis, kristlik ristimine toimub Vaimu läbi ja kusagil ei tehta vahet vee- ja vaimuristimise vahel.”⁹⁰ Viimase seisukohaga ei saa nn mittesakramentaalsed kristlased (baptistid, nelipühilased, metodistid jpt) nõustuda. Vabakogudustes, kelle hulka ka EKB liidu kristlased kuuluvad, nähakse Püha Vaimu tulemist inimesse toimuvat pöördumisel ehk uuestisünnil,⁹¹ mis leiab aset siis, kui inimene parandab meelt ning usub ja tunnistab, et Jeesus on Issand ning et Jumal on ta üles äratanud surnuist (Rm 10:9). Seetõttu jääb antud peatükis sakramentaalne käsitlus kõrvale, kuigi võrreldes omavahel nelipühilikku ja baptistlikku lähenemisnurka, leiab korduvalt kinnitust ka sakramentaalsele vaatele vastanduv väide, et Püha Vaimu saamine seostub eelkõige isikliku pöördumisega.

Niisiis ei erine nn baptistlik ja (traditsiooniline) nelipühilik vaade selle poolest, millal Püha Vaim inimesele antakse,⁹² vaid selle poolest, kas Püha Vaimuga ristimine on Püha Vaimu tulek inimese ellu, või sellele järgnev, sellest eraldiseisev kogemus. Baptistlik vaade samastab need kaks ning nelipühilik näeb neid eraldiseisvatena (kuigi võivad ajaliselt toimuda ka koos). Kuna eelmine sajand on näidanud, et nendes kogudustes või ringkondades, kus usutakse, et

⁸⁸ Arne **Hiob**, *Luterliku dogmaatika alused*. Arne Hiob ja EELK Usuteaduste Instituut, 2013, 245.

⁸⁹ *ibid.*, 252.

⁹⁰ Salumaa, *Süstemaatilise teoloogia käsiraamat ehk dogmaatika märksõnades*, 382.

⁹¹ Joosep **Tammo**, „Jüngriks olemine III: Püha Vaim on Kristuse järgimise vägi” – *Teekäija*, 2017, nr 3, 12–13.

⁹² J. R. **Williams**, „Baptism in the Holy Spirit” – *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movement*. Burgess S., McGee G., eds. Michigan: ZondervanPublishingHouse, 1988, 41.

Püha Vaimuga ristimine on eraldi sündmus, on üleüldiselt suurem rõhk üleloomulikel ilmingutel, keeltes rääkimisel ja kategoorilistel teoloogilistel seisukohtadel, mis kipuvad tekitama kogudus(t)es lõhet, peavad paljud usklikud nelipühilikku Püha Vaimuga ristimise õpetust ohtlikuks või ebapiibellikuks. Käesolevas peatükis esitan argumente mõlemalt poolt ning tutvustan kirjakohti ja seisukohti, mille üle antud teemal debateeritakse.

2.1 Püha Vaimuga ristimine kui uuestisünd

Uue Testamendi teoloog J. D. G. Dunn on kirjutanud raamatu „The Baptism in the Holy Spirit” („Püha Vaimuga ristimine”), millest on alates selle ilmumisest 1970. aastal saanud Püha Vaimuga ristimise teemal akadeemilises debatis üks möödapääsmatu teos. Dunn toob selles välja tõsiasja, et tavaliselt keskendub nelipühilaste teoloogia ainult Apostlite tegude raamatule ning Pauluse poolt kirjutatud ei nähta väärtuslikuna, vaid pigem vaikitakse maha, justkui ta oleks võinud oma kirjad ka kirjutamata jätta.⁹³ Vastupidiselt keskenduvad mitte-nelipühilased Pauluse teoloogiale (sest see sobitub nende teoloogia ja arusaamadega paremini) ning peavad Apostlite tegude raamatut mitteteoloogiliseks. Niisiis leitakse enda jaoks „kaanon kaanonis”. Nelipühilastele heidetakse ette keskendumist 1Kr 12. ja 14. peatükkidele, jättes tähelepanuta kõik ülejäänud, kus Paulus Pühast Vaimust õpetab või räägib. Mitte-nelipühilased seevastu ei räägi vastavatest peatükkidest suurt midagi ning nende „kaanon kaanonis” on Gl 5. ning Rm 7. ja 8. peatükk, sest nende jaoks keskendub Pauluse õpetus Pühast Vaimust eetilisele elule ning vaimu viljale.⁹⁴ Järgnevalt toon esile peamised kirjakohtad ja argumendid, millele toetuvad need, kes Püha Vaimuga ristimise ning uuestisünni samastavad.

Esiteks tuuakse välja, et Uues Testamendis puudub korraldus Püha Vaimuga ristitud saada ning üleskutse seda otsida või taotleda⁹⁵ (on vaid korraldus jätkuvalt täituda, nt Ef 5:18) ning Paulus, kelle jaoks Vaimu tegevus kristlase elus ja koguduses on keskne teema, ei räägi Püha Vaimuga ristimisest (nn nelipühilikus mõttes) üldse. Teine argument ehitub üles sellele, et näeme paljudest kirjakohtadest (kõige selgemalt ehk Rm 8:9⁹⁶), et kristlaseks saamine tähendab Püha Vaimu saamist. Seda meeles pidades loeme Uuest Testamendist, et Püha Vaim

⁹³ James D.G. **Dunn**, *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*. Philadelphia: The Westminster Press, 1970, 103.

⁹⁴ Gordon D. **Fee**, *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*. Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1994, 10.

⁹⁵ Billy **Graham**, *The Holy Spirit: Activating GOD's Power in Your Life*. Minnesota: Grason, 1978, 71.

⁹⁶ Vt ka Rm 2:29, 5:5, 15:6; 1Kr 2:12, 6:11, 17; 2Kr 3:3, 8, 16–18, 11:4; Gl 3:2–5, 4:29, Tt 3:6, 2Tes 2:13.

räägib, juhib (Jh 16:13–15), tunnistab (Rm 8:16), palvetab (Rm 8:26), kurvastub (Ef 4:30, Jh 16:13–15), vahendab Kristuse ligiolu (Jh 14:16–18, Ef 3:16–17), ühendab meid temaga (Ef 4:3–4), uuendab (Jh 3:5, 8; 2Kr 3:6, Tt 3:5), valgustab (1Kr 2:13–16, Ef 1:17), muudab (2Kr 3:18, Gl 5:22–23), hoiab meid palvetamas (Gl 4:6, Ef 6:18, Jd 20) ja annab teenimistööks vajalikke ande (1Kr 12:4–11).⁹⁷ Püha Vaim on see, kelle kaudu tunneme ära Jumala armastuse meie vastu Kristuses (Rm 5:5). Selle tõttu, et Püha Vaim meis elab, ei ole pühadus valikuline (1Ts 4:7–8) ning ei tuleks karta välise surve pärast (2Tim 1:7–8). Seda nimekirja vaadates võib tekkida küsimus, et mida nendest saab Püha Vaim teha uskliku elus enne Püha Vaimuga ristimist ning mida alles pärast? Gordon Fee, kes on väga põhjalikult uurinud Pauluse arusaamu Vaimu tegevusest, väidab, et see, mida vaimuliikumised näevad end olevat taas avastanud, on kogu aeg olnud Pauluse kristliku elu ja Vaimu käsitlemise keskmes, kuid Paulus näeb olulisena pöördumist ning jätkuvat Vaimuga täitumist, mitte Vaimuga ristimist kui eristuvat teist sündmust peale pöördumist.⁹⁸

Kui nelipühilikus lähenemises tõusevad esile kaks olulist hetke inimese elus – pöördumine ja Püha Vaimuga ristimine –, siis Pauluse teoloogias koondub kogu fookus pöördumisele, mis tema jaoks tähendabki Vaimu saamist. Fee sõnul on Pauluse jaoks Püha Vaimu tulemine see, millest Jeremija ja Hesekieli raamatutes on ette kuulutatud (Jr 31:31–34, Hs 36:26–27) – et Jumal ise hingab meie sisse ja me saame elavaks, et ta kirjutab oma seaduse meie südamesse ja annab meile oma Vaimu nii, et Vaim elab meie sees.⁹⁹ Sellega seostub Pauluse arusaam kristlasest kui Püha Vaimu templist. Tempel oli Pauluse jaoks Jumala ligiolu asupaik ja just Jumala ligiolu (mitte Seadus või muu väline erisus) oli see, mis eristas Iisraeli rahva kõigist teistest rahvastest. Samamoodi mõistab Paulus, et just Püha Vaimu kohalolu inimeses on see, mis eristab kristlasi kogu ülejäänud maailmast.¹⁰⁰ Vana Testamendi juurtele kindlaks jäädes on Püha Vaim Pauluse jaoks ka väeline ja väge andev Jumala ligiolu. Püha Vaim pole ainult jõud või mõju, vaid elav Jumal ja väe Jumal, kes elab meie sees.¹⁰¹ Pauluse jaoks ei tähendanud see vägi ainult imetegusid ja tunnustähti, vaid ta mõistis Vaimu väge kõige laiemas mõttes. Imeteod ja tunnustähed kaasnesid samuti, kuid Vaim andis väge ka vastu pidada kannatuste keskel. Pauluse teenimises on imetegude tegemine ning Kristuse

⁹⁷ J. I. Packer, „Holy Spirit” – *New Dictionary of Theology*. Ferguson S., Wright D., eds. Leicester: InterVarsity Press, 1988, 73–74.

⁹⁸ Fee, *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*, 863–864.

⁹⁹ *ibid.*, 5–9.

¹⁰⁰ *ibid.*, 5–9.

¹⁰¹ *ibid.*, 8.

kannatuste osadus pidevalt koos olemata omavahel kuidagi vastuolus. Isik, ligiolu ja vägi – see on Püha Vaim Pauluse jaoks.¹⁰²

Kui Apostlite tegudes räägitakse Vaimuga ristimisest, täitumisest, sisse kastmisest, välja valamisest, langemisest, tulemisest ja rüütamisest, siis Pauluse retoorikas on Püha Vaim kristlastes muu hulgas kui käsiraha/tagatis, pitser ja tunnistaja. Billy Graham, keda võib nimetada 20. sajandi tuntuimaks baptisti jutlustajaks, kirjutas 1978. aastal raamatu „The Holy Spirit” („Püha Vaim”), mis on tõlgitud eesti keelde ning on mõjutanud kindlasti ka Eesti baptistide seisukohtade kujunemist Püha Vaimuga seonduvates küsimustes. Grahami arusaam on, et Püha Vaimuga ristimine toimub ühekordselt koos pöördumisega. Tema sõnul on see seotud meie positsiooniga Jumala ees, mitte (subjektiivse) kogemusega.¹⁰³ Lisaks näeb ta, et pöördumise hetkel juhtub inimesega korruga mitmeid asju – inimene mõistetakse õigeks ja sünnib uuesti, Püha Vaim ristib uskliku Kristuse ihusse (1Kr 12:13), asub elama tema südamesse ning saab usklikule pitseriks (Ef 1:13, 4:30), tagatiseks (või käsirahaks) (2Kr 1:21–22, Ef 1:14, 2Kr 5:5) ning tunnistajaks.¹⁰⁴ Graham näeb pitseri peamise tähendusena uskliku jaoks kindlustunnet selles, et omanik on vahetunud¹⁰⁵ – Jumal on Püha Vaimu andmise läbi andnud inimesele tõendi, et ta tõesti kuulub Jumalale. Tagatise metafoori mõisteti Grahami sõnul sel ajal kui sissemaksu ja ostmise kohustust (st Jumal andis „sissemaksuks” oma Vaimu, näidates ühtlasi, et tal lasub kohustus ka ülejäänud osa ära maksta) ning uskliku jaoks on Püha Vaim kui tagatis ka näidis või eelmaitse sellest, milline saab tulevikus olema osadus Jumalaga palgest-palgesse.¹⁰⁶ Tunnistajana on Püha Vaimu roll kõneleda uskliku südames Kristuse lunastustöö lõplikkusest ja piisavusest (Hb 10:15–17), sellest, et oleme tõepoolest Jumala lapsed (Rm 8:16) ja pärijad (Gl 4:6–7), ning viimaks, et Jumala töötused on tõesed (Jh 16:13, 17:17).¹⁰⁷

Kogu eelnev lõik näitab minu silmis seda, et kui tänapäeval räägitakse imedest, Vaimu andidest (sh keeltes rääkimine), tervendamistest või pühast elust, siis kõik see on olemas ka Pauluse käsitluses, kui ta räägib usklikest, kelles elab Püha Vaim (ja tema silmis võrdub usklikuks saamine Püha Vaimu saamisega). Kuid tema ei räägi Püha Vaimuga ristimisest kui eraldi sündmusest, vaid Jumala poole pöördumisest ning jätkuvast täitumisest.

¹⁰² Fee, *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*, 8.

¹⁰³ Graham, *The Holy Spirit: Activating GOD's Power in Your Life*, 63.

¹⁰⁴ *ibid.*, 74–80.

¹⁰⁵ *ibid.*, 75.

¹⁰⁶ *ibid.*, 76.

¹⁰⁷ *ibid.*, 79.

2.2 Püha Vaimuga ristimine kui „teine õnnistus”

Nelipühilikke ja karismaatilisi kogudusi eristab traditsioonilisematest kirikutest Püha Vaimu andide (sh keeltes rääkimine), tervendamise, prohveteerimise ja teiste üleloomulike imede rõhutamine. Väidetavalt on selliste teoloogiliste rõhuasetustega kogudused juba mõnikümmend aastat teiste kristlike konfessioonidega võrreldes kõige kiiremini kasvavad ning moodustavad protestantide seas tänaseks maailmas kõige suurema osa (kokku hinnanguliselt pool miljardit).¹⁰⁸ Püha Vaimuga ristimise doktriin on nende rõhuasetuste seas kriitilise tähtsusega.¹⁰⁹ The Pentecostal Fellowship of North America väljendab seda nii: „Me usume, et terve evangeelium sisaldab südame ja elu pühadust, ihulikku tervenemist, Püha Vaimuga ristimist koos keeltes rääkimise ilminguga, nii nagu Vaim annab rääkida.”¹¹⁰ Vaimuga ristimine on nelipühiliku „nelja nurga evangeeliumi” (ingl *four-square gospel*) üks osa, kus Jeesus on „Päästja, Tervendaja, Püha Vaimuga ristija ja Peagi-Naasev Kuningas.”¹¹¹ Nelipühilikku Püha Vaimuga ristimise doktriini, millest antud töös lähtun, defineerib W. P. Atkinson nii: „See on karismaatilise väe andmine (ingl *empowering*) kristlikuks teenimistööks, mis eristub esmasest uuendavast usust Kristusesse ning võib seega kronoloogiliselt pöördumisele järgneda.”¹¹² Selles definitsioonis puudub viide keeltes rääkimisele ning käesolevas töös ma sellele nii palju rõhku ei pööra, sest mitte kõik, kes antud doktriinist lähtuvad, ei õpeta, et keeltes rääkimine peaks olema ainus või esmane kaasnev ilming.¹¹³ Näiteks ütleb mainekas nelipühi teoloog Roger Stronstad, et Vaimuga ristimisest annavad nähtavat või kuuluvat tunnistust erinevad ilmingud – olgu selleks hääl taevast, tuul, tuli, keeltes rääkimine, ülistus ja/või prohveteerimine (Lk 3:22, Ap 2:1–4, 8:18, 10:45, 15:8, 19:6).¹¹⁴ Nimetan seda doktriini käesolevas töös teise õnnistuse doktriiniks (kuigi siin ei mõelda, et esimese ja teise õnnistuse vahele ei võiks jääda veel õnnistusi), sest seda nimetust antud doktriiniga juba mitmel pool seostatakse.

Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements kirjeldab teise õnnistuse doktriini piibellikku alust, mis toetub Ristija Johannese kuulutusele Jeesuse kohta: „Mina ristin teid

¹⁰⁸ Brad **Christerson**, Richard **Flory**, *The Rise of Network Christianity: How Independent Leaders Are Changing the Religious Landscape*. New York: Oxford University Press, 2017, 7.; Richard **Flory**, Kimon H **Sargeant**, „Conclusion: Pentecostalism in Global Perspective” – *Spirit and Power: The Growth and Global Impact of Pentecostalism*. Miller D., Sargeant K., Flory R., eds. New York: Oxford University Press, 2013, 297.

¹⁰⁹ Williams, „Baptism in the Holy Spirit”, 40.

¹¹⁰ Williams, „Baptism in the Holy Spirit”, 40.

¹¹¹ William P. **Atkinson**, *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*. Eugene: Pickwick Publications, 2011, 3.

¹¹² *ibid.*, 3.

¹¹³ Williams, „Baptism in the Holy Spirit”, 44–45.

¹¹⁴ Martin W. **Mittelstadt**, „Academic and Pentecostal: An Appreciation of Roger Stronstad”, 40–41 [https://biblicalstudies.org.uk/pdf/cjpc/01-1_031.pdf], 15. mai, 2018.

veega, aga tema ristib teid Püha Vaimuga” (Mk 1:8). Selle täitumist näevad nelipühilased Ap 2:1–4 kirjeldatud sündmustes, sest vahetult enne seda ütles Jeesus jüngritele veel isiklikult, et nad peavad ootama Isa töotust, sest üsna pea ristitakse nad Püha Vaimuga (Ap 1:4–5). Niisiis on Isa töötatud kingitus Püha Vaim, see tuleb Jeesuselt (nagu Ristija Johannes oli ette kuulutanud) ning selle kingituse vastuvõtmist nimetatakse Püha Vaimuga ristimiseks.”¹¹⁵ Apostlite tegudes kasutab autor lisaks ristimisele Püha Vaimu tulemise/kogemise kohta veel mitmeid erinevaid mõisteid. Kuigi Jeesus töötas jüngritele, et nad saavad Püha Vaimuga ristitud, nimetatakse selle töötuse täitumist lõpuks hoopis Püha Vaimuga täitumiseks (Ap 2:4), samuti näevad nelipühilased selliseid termineid nagu „väljavalamine”, „langemine” ja „peale tulemine” viitavat sellele samale sündmusele, mida Jeesus nimetas Püha Vaimuga ristimiseks.

Teise õnnistuse doktriinis toetatakse peamiselt viiele kirjakohtale, mida peaaegu kõigis nelipühilikes Püha Vaimuga ristimist kirjeldavates allikates esile tuuakse. Esiteks Püha Vaimu esmakordne väljavalamine kirjakohtas Ap 2:1–21, mille osas tunnistatakse, et see oli ühest küljest ühekordne ning erakordne sündmus kristluse ajaloos, mis seostus koguduse tekkega, kuid samas usutakse, et see, mida jüngrid isiklikult kogesid, andis ette mudeli ka tulevastele usklikele. Seda seisukohta kinnitab Ap 8:14–20, kus nähakse, et samaarlased olid juba kristlased sel hetkel, kui Peetrus ja Johannes tulid ja palvetasid, et nad võtaksid vastu Püha Vaimu. Järgmiseks tuuakse esile Ap 9:17, mis näitab, kuidas Paulus sai täis Püha Vaimu kolm päeva pärast seda, kui ta oli Damaskuse teel kohtunud Jeesusega. Viimast peetakse tema uuestisünni hetkeks. Neljas kirjakoht on Ap 10:44–48 – lugu Korneeliusest ja tema lähedastest, kes said Püha Vaimu „nõnda nagu meiegi” (Ap 10:47). Siin nähakse eelmistes kirjakohtades esile toodud mustrit kordumas, kuigi uuestisünd ning Vaimuga ristitud saamine näib olevat toimunud samaaegselt. Viies kirjakoht, milles Püha Vaimuga ristimist uuestisünnist eraldi sündmusena nähakse, on Ap 19:1–7. Siin näevad teise õnnistuse doktriini pooldajad, et kõne all olevad jüngrid olid juba kristlased, sest Paulus küsis neilt: „Kas te võtsite vastu Püha Vaimu, kui te saite usklikuks?” (Ap 19:2). Pauluse ülejäänud teoloogiat arvesse võttes tundub, et Paulus väljendab selle küsimusega pigem kahtlust selles, kas nad ikka tegelikult on uuesti sündinud. Igal juhul selgitas Paulus neile, et tuleb uskuda Jeesusesse, mida kuuldes lasid mehed end Jeesuse nimesse ristida ning alles seejärel, kui Paulus oma käed nende peale pani, „tuli neile Püha Vaim ja nad rääkisid võõraid keeli ja ennustasid” (Ap 19:6), nii et siingi on need kaks sündmust Luukase (Apostlite tegude autori) poolt eraldiseisvatena välja toodud. Kolmes kirjakohtas viiest (Ap 2, 10, 19) on näha, et Püha Vaimu

¹¹⁵ Williams, „Baptism in the Holy Spirit”, 41.

tulekuga kaasnes keeltes rääkimine, Ap 8 puhul seda eeldatakse, sest Püha Vaimu saamine oli midagi nähtavat (Ap 8:17–19) ning samuti eeldatakse seda Ap 9, sest Pauluse kohta on teada, et ta hiljem keeltes rääkis (1Kr 14:18).

Apostlite tegude peamise sõnumina mõistetakse Püha Vaimu väge tunnistamiseks. Püha Vaimuga ristimise eesmärgiks on vägi (Ap 1:8, Lk 24:48), mille peamiseks eesmärgiks on tunnistamine.¹¹⁶ (Usutakse, et evangeelium on vägi päästeks, nagu Rm 1:16 ütleb, kuid Püha Vaimuga ristimine on isiklik varustus ja vägi tunnistamiseks ja teenimiseks.¹¹⁷) Toonitatakse, et just Vaimu väes jutlustamise tulemusena pöördus korraga 3000 inimest (Ap 2:41) ja et apostlite ning ka diakonite kaudu (Ap 6, Ap 8) juhtusid misjonitööd tehes vägevad imeteod. Kirjakohas Jh 14:11–12 paneb Jeesus oma jüngrid meenutama kõiki tegusid, mida ta on teinud, ning lisab kinnituseks, et igaüks, kes temasse usub, teeb neidsamu tegusid ning veel suuremaidki. Markuse 16:17–18 loetletakse tunnustähti, mis saadavad uskujaid. Kõige selle tõttu usutakse, et vägi tunnistamiseks on samamoodi kättesaadav ka kõigile kristlastele tänapäeval ning et selle väe saamine toimub usklike elus reeglina karismaatilise sündmusena, nagu seda võib lugeda Apostlite tegude raamatust.

2.3 Diskussioon

Nelipühiluse algusaegadel – 20. sajandi esimestel kümnenditel – ei tõusnud nelipühilased oma intellektuaalse sügavuse ega akadeemilise haritusega kuigivõrd esile.¹¹⁸ Paljud neist võisid nõustuda kuulsa evangelisti Smith Wigglesworthi seisukohaga: „Usk tuleb kuulmise kaudu, kuulmine aga Jumala Sõna kaudu – mitte kommentaaride lugemise!”¹¹⁹ Gordon Fee on oma kaasnelipühilaste kohta kirjutanud, et teadusliku hermeneutika asemele on arenenud pragmaatilist sorti hermeneutika – kuuletu sellele, mida saab võtta sõna-sõnalt, ülejäänud aga vaimulikust, allegoriseeri või muuda isiklikuks (ingl *devotionalize*).¹²⁰ Eelmise sajandi teisel poolel on aga see tendents kiiresti muutunud. Anglikaani teoloog Richard Pervo ütleb ühe nelipühi teoloogi tööd kommenteerides: „Atkinsoni harjutus näitab, et nelipühilastel mitte

¹¹⁶ Williams, „Baptism in the Holy Spirit”, 45.

¹¹⁷ *ibid.*, 46.

¹¹⁸ Atkinson, *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*, 20.

¹¹⁹ Stanley H. **Frodsham**, *Smith Wigglesworth: Apostle of Faith*. Springfield: Gospel Publishing House, 2012, 73.

¹²⁰ Gordon D. **Fee**, *Gospel And Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics*. Grand Rapids: Baker Publishing Group, 1991, 85–86.

ainult ei ole midagi öelda, vaid et nad oskavad ka akadeemia keeltes rääkida.”¹²¹ Üheks oluliseks tõukejõuks nelipühilaste akadeemilise innukuse tõusuteel on olnud juba nimetatud J. Dunni raamat Püha Vaimuga ristimise kohta.¹²² Dunni üldine hoiak nelipühilaste ning nende vaimulaadi ja mitmete praktikate suhtes näib olevat pigem positiivne ning tunnustav, kuid Püha Vaimuga ristimist pöördumisjärgseks sündmuseks ta ei pea ning kritiseerib seda seisukohta teravalt. Dunn kirjeldab oma raamatu eesmärki nii: „Ma loodan näidata, et Uue Testamendi autorite jaoks oli Püha Vaimuga ristimine või Püha Vaimu and osa kristlaseks saamise sündmusest või protsessist, koos efektiivse evangeeliumi kuulutamise, Jeesusesse kui Issandasse uskumise ja Issanda Jeesuse nimel veeristimisega; et see oli peamine element pöördumis-algatusest,¹²³ nii et ainult neid, kes olid Vaimu vastu võtnud, võis nimetada kristlasteks; et Vaimu saamine oli väga kindel ja sageli dramaatiline kogemus, otsustav ja kulminatiivne kogemus pöördumis-algatusel, mida kristlane hiljem tavaliselt oma usutee algusele mõeldes meenutas.”¹²⁴

Vastusena Dunni raamatule on nelipühi teoloog William P. Atkinson kirjutanud ühe olulise raamatu nimega „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate” (Vaimuga ristimine: Luuka evangeelium-Apostlite teod ja Dunni debatt). Selles raamatus annab Atkinson ülevaate Dunni põhilistest argumentidest, mis nelipühilaste teise õnnistuse doktriini otseselt puudutavad, ning samuti võtmeisikutest (Roger Stronstad, Howard Erwin, David Petts, James Shelton, Robert Menzies ja Max Turner, kes hiljem Dunni seisukoha omaks võttis), kes Dunni seisukohti kritiseerinud on, neid autoreid omakorda analüüsides ning kohati ka kriitiliselt kommenteerides. Atkinsoni raamat keskendub Apostlite tegude raamatule (ja Luuka evangeeliumile, sest need on sama autori poolt kirjutatud ning omavad seega ühtset teoloogiat), sest teise õnnistuse doktriin leiab peamiselt toetust just sealt. Natuke materjali leitakse ka teistest evangeeliumitest.¹²⁵ Ainuke koht, kus Paulus Püha Vaimuga ristimist mainib, on 1Kr 12:13 („Sest me kõik oleme ühe Vaimuga ristitud üheks ihuks...”), kuid siin nähakse ristijana Vaimu, mitte Kristust, ning sellega on ka nelipühilased üldjuhul päri, et Vaim ristib uskliku pöördumisel Kristuse ihusse – ühesõnaga on mõlemad osapooled nõus, et see kirjakoht ei räägi Vaimuga ristimisest kui teisest õnnistusest. Suurem osa nelipühilaste

¹²¹ Richard **Pervo**, Book review – Atkinson: „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate”, Eugene: Lutterworth Press, *The Catholic Biblical Quarterly*, 77 nr 1, 2015, 165–166.

¹²² Mittelstadt, „Academic and Pentecostal: An Appreciation of Roger Stronstad”, 37–38.

¹²³ Ingl *conversion-initiation*. Dunni jaoks väljendas see kogu kristlaseks saamise sündmust või protsessi.

¹²⁴ Dunn, *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*, 4.

¹²⁵ Näiteks väidetakse, et Jh 20:22 on hetk, mil jüngrid said päästetud, mis tähendaks, et Püha Vaimuga ristitud saamine Nelipühapäeval oli nende jaoks pöördumisjärgne sündmus, mida nähakse omakorda eeskujuna teistele.

Uue Testamendi teolooge toetab Dunni vaadet Pauluse pneumatoloogiale,¹²⁶ mille keskmes on Vaim kui pääste kandja ning kogudusega liitja. Seega tuleb debatti otsida „nelipühilaste mängumaalt”, milleks on Apostlite tegude raamat (ning Luuka teoloogia üldse). Järgnevalt annan ülevaate kuuest olulisest vastuargumendist teise õnnistuse doktriinile, mis pärinevad James Dunni raamatust „The Baptism in the Holy Spirit”, lubades omakorda nelipühilastel oma seisukohti kaitsta.

Esimene argument käsitleb Jeesuse ristimist Jordanis Ristija Johannese poolt.¹²⁷ Siin toob Dunn esile tüüpilise nelipühiliku käsitluse, kus nähakse Jeesuse ristimist Püha Vaimu teistkordse tulemisena, sest Jeesus oli eostatud Püha Vaimu poolt (Lk 1:35) ning oli oma jumalikust identiteedist teadlik (Lk 2:49). Siin väidab Dunn, et Jordanis ristimine ei olnud Luuka silmis ainult miski, mis juhtus Jeesusega, vaid oli Jumala päästeplaanis järgmist peatükki sissejuhataja ning messiaanliku ajastu algust märkiv sündmus. Niisiis leiab Dunn, et kuigi ristimine Jordanis võis olla teine Vaimu kogemus Jeesuse jaoks, oli see tähtis mitte selleks, et rajada alus kahekordsele Vaimu kogemisele, vaid selleks, et see esimene ja ainuke Vaimu tulemine inimesse saaks algatatud, ning Jeesus oli nende seast esimene.¹²⁸

Nelipühi teoloog Robert P. Menzies on veendunud, et Luukas on teadlikult oma narratiivi seadnud nii, et Jeesuse kogemus Püha Vaimuga (ning tema seletus sellele kogemusele Vana Testamendi tekstist Naatsareti sünaagogis) on paralleelne jüngrite kogemusega Nelipühapäeval (taaskord tõlgendatuna Vana Testamendi prohveteargumendi täitumisena, seekord Peetruse poolt).¹²⁹ Samuti seletab R. Stronstad Jeesuse ristimist Luuka 3. peatükis kirjakohta Lk 4:16–30 kaudu, kust ilmneb, et Vaimu and on Jeesusele antud kindla ülesande täitmiseks (ingl *vocational*).¹³⁰ Seda nähakse siis ka paralleelina sellele, mis juhtus hiljem Nelipühapäeval – jüngrid said väe ülesande täitmiseks (milleks oli evangeeliumi kuulutamine).

¹²⁶ Lars **Kierspel**, Book review – Atkinson: „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate”, 4 [https://www.academia.edu/9104104/Bookreview_-_Atkinson_Baptism_in_the_Spirit_Luke-Acts_and_the_Dunn_Debate_2011_], 10. mai, 2018.

¹²⁷ Dunn, *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*. 23–37.

¹²⁸ *ibid.*, 31.

¹²⁹ Robert P. **Menzies**, „A Fitting Tribute: A Review Essay of The Holy Spirit and Christian Origins: Essays in Honor of James D.G. Dunn”, 2016 [http://pentecost.asia/articles/a-fitting-tribute-a-review-essay-of-the-holy-spirit-and-christian-origins-essays-in-honor-of-james-d-g-dunn/], 12. mai, 2018.

¹³⁰ Roger **Stronstad**, *The Charismatic Theology of St. Luke: Trajectories from the Old Testament to Luke-Acts*. Grand Rapids: Baker Academic, 2012, 45.

Ülejäänud Dunn'i vastuargumendid järgivad täpselt neid kirjakohti, millele tüüpiliselt teise õnnistuse doktriin toetub. Teine argument käsitleb seega nelipühilikku Nelipühapäeva tõlgendust ning sarnaneb paljuski esimesele – Dunn näeb selles sündmuses küll väe andmist, kuid näeb seda mitte mudelina edaspidiseks, vaid peamiselt kui uue messiaanliku ajastu sissejuhatavat/alustavat sündmust.¹³¹ Dunn leiab, et Nelipüha kui Püha Vaimu andmine (Ap 2:38–39) peegeldab 1Ms 17:7–9 antud töötust. Samuti ütleb Dunn, et selleks ajaks, kui Luukas Apostlite teod kirjutas, mälestati Nelipühapäeval Siinail antud lepingut, nii et idee Nelipühapäevast kui uue seaduse andmisest viitab sellele, et Luuka jaoks oli Nelipühapäev uue lepingu algus – ning et Vaim on selle uue lepingu keskmes.¹³²

Nelipühilased seevastu väidavad, et Nelipüha sündmuse mõte ning ka Luuka eesmärk sellest kirjutamisest oli midagi enam, kui vaid Uue Lepingu sissejuhatamine. „Juutide jaoks oli see iga-aastane festival. Maailma jaoks uue ajastu algus. Koguduse jaoks väe saamine. Indiviidi jaoks imeline uus elu Vaimus.”¹³³ Menzies juhib tähelepanu Peetruse tsitaadile (Ap 2:18), mis pärineb Joeli raamatust (Jl 3:1) ning väidab, et see, mis viisil Peetrus ettekuulutust tsiteerinud on (kirjutades „oma teenrite ja teenijate peale...ja nad ennustavad”)¹³⁴ näitab seda, et Nelipühil anti Vaim nendele, kes juba olid teenrid, see tähendab kristlased, ning esiteks ja eelkõige prohvetliku kõne jaoks.¹³⁵ Sellele seisukohale jõudis ka Scot McKnight, kes eristab omavahel selle Vaimu anni, millest räägitakse Joeli 3. peatükis, ning selle, mida nähakse Hesekieli 36:26 täideminekuna (nt 2Kr 3:1–18 ning Jh 3:5).¹³⁶ Ta väidab, et keegi teine peale Peetruse, ning alles peale Nelipüha sündmusi, on hakanud Nelipühil väljavalatud Vaimu seostama Uue Lepingu töötusega.¹³⁷

Kolmeks vaatleb Dunn nn Samaaria Nelipüha (Ap 8:4–25), kus tema järeldus on tüüpilisele nelipühilikule seisukohale täpselt vastupidine. Dunn leiab, et Luukas on selle loo pannud kirja selleks, et tuua esile õige ja vale kristluse erinevus ning et samaarlased polnud enne Peetruse ja Johannese tulemist ning Vaimu saamist kristlased.¹³⁸ Ebausklikud samaarlased olid kergesti jäänud nõid Siimona mõju alla ning Luukas on kasutanud sama verbi *prosecho* (tähele

¹³¹ Dunn, *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*, 40.

¹³² *ibid.*, 49.

¹³³ James E. **Hamilton**, „What is the Meaning of Pentecost?”

[http://enrichmentjournal.ag.org/top/we_believe_sermons/meaning_of_pentecost.pdf] 11. mai, 2018.

¹³⁴ Originaaltekstis „prohveteerivad”.

¹³⁵ Atkinson, *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*, 53.

¹³⁶ Scot **McKnight**, *Covenant and Spirit: The Origins of the New Covenant Hermeneutics*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 2004, 51.

¹³⁷ *ibid.*, 52–53.

¹³⁸ Dunn, *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*, 66.

panema/mõju all olema Ap 8:6, 10) nii Siimona kui Filippuse kohta, mis viitab samasugusele pealiskaudsusele. Selle põhjuseks on „üksmeel” (*omothumadon*, Ap 8:6), mis viitab „massiliikumise karjaefektile”.¹³⁹ Lisaks on kirjas, et nad uskusid Filippust (mitte Kristusesse kui Issandasse) ning Dunni silmis viitab kreeka keele kasutus siin üksnes intellektuaalsele usule.¹⁴⁰

Nelipühilased jäävad siin erimeelt ning leiavad, et Filippus kuulutas samaarlastele evangeeliumi (Ap 8:5), nad uskusid ja ristiti (Ap 8:12,16) ning nad olid võtnud vastu Jumala sõna (Ap 8:14) – väljend, mida kasutati sünonüümselt pöördumisega (Ap 11:1, 17:11, 2:41) –, nii et kasutati täpselt sellist keelt, mis viitab edukale kuulutusele.¹⁴¹ Atkinson toob välja, et selles punktis on Dunni enda vaated aja jooksul muutunud ning 2010. aastal tunnistas ta juba Filippuse teenimise efektiivsust ning seda, et tema katse samaarlaste „mõistatust” seletada ei olnud 1970. aastal kõige õnnestunud.¹⁴²

Neljandaks leiab Dunn, et Apostel Pauluse pöördumine ei toimunud Damaskuse teel, vaid kolme päeva jooksul, ning Vaimu tulek Hananiase palve läbi viis selle lõpule. Tugevamad argumendid selle vaate kasuks on, et esiteks nägi Hananias Paulust kui kedagi, kes oli alles patune (Ap 22:16) ning teiseks, kui Paulus hiljem oma pöördumisest tunnistas, ei tee ta vahet selle vahel, mida Jumal talle Damaskuse teel (Ap 26:16–18) ning mida Hananiase kaudu (Ap 22:14–15) ütles, mille ainuke loogiline seletus on see, et Pauluse silmis oli tema pöördumine kolmepäevane protsess.¹⁴³ Lisaks oli Paulus need kolm päeva pime, mis ei tundu olevat lõpule jõudnud uuestisünni tunnus!¹⁴⁴ Dunn ütleb kokkuvõtvalt: „Vaimuga täitumise kogemus oli sama palju osa pöördumisest, kui seda oli kohtumine Jeesusega.”¹⁴⁵

Viiendaks pöördub Dunn Korneeliuse koja juhtumi poole (Ap 10) ning väidab, et antud loos viitavad kõik „asitõendid” sellele, et Vaimu langemine Korneeliuse ja tema lähedaste peale oli märk nende pöördumisest ning uuestisünnist, nii et Vaim „ei saanud lubatud andestuse asemel, vaid selle kandjana.”¹⁴⁶ Samuti viitab Ap 15:8–9 Dunni sõnul sellele, et Püha Vaimu saamist samastatakse siin südamete puhastamisega. Kuigi karismaatiline Vaimu langemine

¹³⁹ *ibid.*, 65.

¹⁴⁰ Atkinson, *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*, 12.

¹⁴¹ Max **Turner**, „James Dunn’s Baptism in the Holy Spirit: Appreciation and Response”, London: SCM Press, *Journal of Pentecostal Theology*, 19 nr 1, 2010, 25–31.

¹⁴² Atkinson, *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*, 18.

¹⁴³ *ibid.*, 12–13.

¹⁴⁴ *ibid.*, 13.

¹⁴⁵ Dunn, *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*, 77–78.

¹⁴⁶ *ibid.*, 80.

Korneeliuse koja üle tõestas juudi ülemate jaoks seda, et need paganad on tõesti Jumala rahva sekka (ilma ümberlõikamiseta) vastu võetud, ei vasta see minu silmis siiski hästi küsimusele, miks on Luukas teadlikult, nii selles loos kui teistes, toonud esile karismaatilisi ilminguid. Kas ainult eesmärgiga tõestada, et Jumal on nad vastu võtnud? Või oli karismaatilises Luuka silmis siiski ka „hüve” omaette, mida ei tohiks suurema ilmutuse (et paganad on Jumala rahva sekka vastu võetud) varjus siiski tähelepanuta jätta?

Kuues Dunn'i vastuargument nelipühilastele puudutab Efesose jüngrite juhtumit. Siin tuuakse teise õnnistuse doktriini kaitseks esile Ap 19:1–2, kus nimetatakse kõne all olevaid mehi jüngriteks ning Pauluse küsimus „Kas te võtsite vastu Püha Vaimu, kui te saite usklikeks?” (Ap 19:2), justkui näitab, et Paulus peab neid usklikeks. Dunn leiab siin aga, et antud küsimus näitab hoopis, et Paulus ei pea neid kristlasteks. Põhjendus on teises salmis, kust nähtub, et need „jüngrid” pole Pühast Vaimust kuulnudki, ning salmides 3–5, mis näitavad, et nad ei olnud (ning tundub, et ei teadnudki, et peaks olema) ristitud Jeesuse, vaid Johannese ristimisega. Peale seda said nad ristitud Issanda Jeesuse nimesse (Ap 19:5) ning „kui Paulus pani oma käed nende peale, tuli neile Püha Vaim ja nad rääkisid võõraid keeli ja ennustasid” (Ap 19:6). Siin väidab Dunn, et nagu Pauluse pöördumise puhul, tuleb siin näha ühte pöördumise sündmust, kus üks tegu viib teiseni ning jõuab lõpuni nende vahel vahet tegemata.¹⁴⁷

Selle kirjakohta tõlgendamist uurides paistis nelipühilaste seast silma erinevaid lähenemisi. Atkinson nõustub üldiselt Dunniga selles osas, kuidas ta mõistab Paulust ja tema pneumatoloogiat. Ta ütleb lausa: „Tänapäeva parimad nelipühilastest Uue Testamendi teoloogid ei vaidle Dunniga tema arusaama üle Paulusest; nad lihtsalt saavad aru, et siinkohal ei peegelda Luuka seisukohad Pauluse omi.”¹⁴⁸ See arusaam viib Atkinsoni järeldusele, et kuna Pauluse keskne arusaam kirjakohas Rm 8:9 on vastuolus tema esitatud küsimusega Ap 19:2, tuleb viimast näha rohkem kui Luuka lingvistilist eelistust.¹⁴⁹ See seisukoht ei sobi nelipühilasest David Pettsile, kelle meelest on Ap 19:2 ajalooliselt ebakorrektselt kuulutamise liiga kõrge hind, mida maksta, ning kelle silmis valib Atkinson Pauluse pneumatoloogia osas liige kergekäeliselt Dunn'i poole.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Dunn, *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*, 87.

¹⁴⁸ Atkinson, *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*, 126.

¹⁴⁹ Kierspel, Book review – Atkinson: „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate”, 4.

¹⁵⁰ David Petts, Book review – Atkinson: „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate”, Eugene: Lutterworth Press, 2011, 132.

Lisaks nimetatud kuuele argumendile kritiseerib teise õnnistuse doktriini (eriti just Atkinsoni raamatut silmas pidades) Kierspel, kelle jaoks tundub teise õnnistuse loogika ebaseenev ikkagi just sellepärast, et see eraldab Püha Vaimu anni nn päästeannist (ingl *gift of salvation*). Ta ütleb, et kui Apostlite tegude eesmärk on näidata Vaimuga ristimist kui karismaatilist ja missionaalset andi, siis Ap 8, 10 ja 19 ei sobitu selle muustriga, sest nendes juhtumites ei mainita kordagi, et need, kes Vaimu said, oleksid alustanud misjonitööd või end mingil muul viisil teenimisega sidunud.¹⁵¹ Atkinson proovib neid kahte (Püha Vaimu kui pääste kandjat ning kui karismaatilise väe andjat tunnistamiseks) mitte eraldada, tuues omavahel kokku Ap 1:8 ja Ap 2:38. Sellele toetudes peab ta Ap 8 ja Ap 19 juhtumeid (nelipühilastele mitte tüüpiliselt) anomaaliateks.¹⁵² Kierspel küsib selle peale, et kui Atkinson nimetab Ap 8 ja Ap 19 eranditeks (sest siin on näha Vaimuga ristimise ning kristlaseks saamise vahel olulist ajalist erinevust), siis miks ta nende erandite põhjal nimetab Püha Vaimuga ristimist teiseks õnnistuseks? Ühe veel olulisema küsimuse küsib Max Turner, kes oli noore nelipühilasest doktorikandidaadina Dunni vastane: „Kuidas jätkub Luuka meelest Jeesuse teenimistöös kogetud „pääste” peale Kristuse-sündmust? Kuidas kogevad usklikud Jumala kuningriiki, uue lepingu elu jne, peale tema surma?”¹⁵³ Leitud vastus viis ta Dunni poolele tagasi. Ta jõudis järeldusele, et prohvetluse Vaimu, millest Luukas kirjutab, ei saa jagada pääste- ja misjoniosaks, lisades: „Missioloogiline Vaim, kes ilmutab mulle, et mu naabril on mingi spetsiifiline vajadus, et Jumal armastab teda ning inspireerib mind temaga rääkima, on seesama Vaim, kelle kaudu saan tunda Jumala armastust, kuidas see minu ellu rakendub, ning inspireerib mind teda ülistama.”¹⁵⁴

Nelipühilaste peamiseks kriitikaks Dunni ning tema pooldajate suunal on Luuka kirjutiste lugemine nn Pauluse prillidega. Menzies leiab, et Dunn on ekslikult eeldanud, et Luuka esmaste lugejate arusaam Vaimust seostub uuestisünni või pattudest puhastamisega. Tema sõnul on selle aja kristlaste põhiline suhtumine Vaimu töösse sarnane selle aja juutlikule arusaamale, milleks on, et Vaim on prohvetliku kõne allikas.¹⁵⁵ Puhtus ja vaimulik elu on tema sõnul üldiselt mõistetud hoopis selle anni eeldustena.¹⁵⁶ Samale järeldusele jõuab ka Stronstad, kes väidab, et läbi Luuka evangeeliumi ja Apostlite tegude tuleb see muster –

¹⁵¹ Kierspel, Book review – Atkinson: „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate”, 5.

¹⁵² Atkinson, *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*, 68.

¹⁵³ Turner, „James Dunn’s Baptism in the Holy Spirit: Appreciation and Response”, 30.

¹⁵⁴ *ibid.*, 30.

¹⁵⁵ Robert Menzies, *Empowered for Witness: The Spirit in Luke-Acts*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1994, 67–70.

¹⁵⁶ Menzies, „A Fitting Tribute: A Review Essay of The Holy Spirit and Christian Origins: Essays in Honor of James D.G. Dunn”.

Vaimuga täidetakse keegi, kes on Jumala ees õige või vääriline – esile lausa üheksal erineval korral.¹⁵⁷

Käesolevat peatükki sobib lõpetada mõne mõttega Arie W. Zwiepi esseest „Luke’s Understanding of Baptism in the Holy Spirit: An Evangelical Perspective” („Luuka arusaam Püha Vaimuga ristimisest: Evangelikaalne perspektiiv”), mille ta kandis ette Azusa ärkamise 100. aastapäeval Amsterdami Vrije Ülikoolis, Püha Vaimuga ristimise Luuka perspektiivi teemalisel sümposiumil, eelkõige vastusena nelipühi teoloog R. P. Menziesele. Evangelikaali kohta pigem ebatavaliselt on Zwiep täiesti nõus sellega, et Vaimuga ristimine Luuka käsitluses erineb Pauluse omast, et selle tulemus on misjon, efektiivne kuulutustöö ja väeline teenimine ning päästet puudutavad küsimused tõusevad vaevu esile.¹⁵⁸ Käesolevale debatile annab olulise lisa tema seisukoht, mille kohaselt proovivad nii nelipühilased kui evangelikaalid välja selgitada Vaimu töö ühe uskliku sees, justkui oleks peamine küsimus „Millal saab usule tulev inimene Püha Vaimu?”. Zwiep väidab, et Luukas ei vaadanud neile sündmustele indiviidi vaatenurgast, vaid nägi Vaimu tulemist alati kollektiivse sündmusena.¹⁵⁹ Tema silmis ei ole Luuka lähenemises võimalik leida õigustust nelipühilikule rõhuasetusele, kus iga indiviid peab saama Vaimuga ristitud. Olles päästeajaloo teoloog, on Luukas rohkem keskendunud perioodidele, ajastutele, gruppidele, kogukondadele jne ning isiklik rõhuasetus võetakse tavaliselt juurde Pauluse ja Johannese tekstidest.¹⁶⁰ Viimaks küsib Zwiep, mis kohta täidab Apostlite tegude raamat Uue Testamendi kaanonis, ning jõuab järeldusele, et võrreldes paulusliku rõhuasetusega Vaimu seesmisele tööle, rõhutab Luuka kaheosaline töö rohkem välist külge, aidates luua tasakaalukast usuelust laialdasemat ja reaalsemat pilti.¹⁶¹

Kokkuvõttes leian senise uurimise tulemusel esiteks, et Paulus Püha Vaimuga ristimist nelipühilastele tüüpiliselt teise õnnistusena ei mõista. Samuti ei leia ma, et Pauluse pneumatoloogias oleks midagi olulist puudu, sest nagu juba varem mainitud, on Püha Vaim tema jaoks isik, ligiolu ja vägi, nii et Pauluse fookus ei ole ainult pöördumisel, vaid elul Vaimus, mis ei jäta midagi olulist välja kõigest sellest, mille poole nelipühilased Püha Vaimuga ristimisest rääkides sihivad. Teiseks olen leidnud, et kuigi tundub ahvatlev Pauluse

¹⁵⁷ Roger **Stronstad**, „Forty Years On: An Appreciation and Assessment of Baptism in the Holy Spirit by James D.G. Dunn”, London: SCM Press, *Journal of Pentecostal Theology*, 19 nr 1, 2010, 8–9.

¹⁵⁸ Arie W. **Zwiep**, „Luke’s Understanding of Baptism in the Holy Spirit: An Evangelical Perspective”, *PentecoStudies*, 6 nr 2, 2007, 130 [<https://www.glopent.net/pentecostudies/online-back-issues/2007/fall-2/zwiep-2007/>], 16. mai, 2018.

¹⁵⁹ *ibid.*, 134.

¹⁶⁰ *ibid.*, 135.

¹⁶¹ *ibid.*, 140.

tervikliku arusaamaga Pühast Vaimust terve Uus Testament „kokku siduda”, tuleks Luuka pneumatoloogiat uurida eraldi, mitte eeldades, et tema arusaam Püha Vaimu tööst ja eesmärgist ühtib Pauluse omaga. Nõustun nelipühilastega selles, et Apostlite tegude raamatu tõlgendamise võti on Ap 1:8, kus „vägi” ja „tunnistamine” on kaks olulisemat märksõna. Seda silmas pidades tekib nelipühilastega samastudes küsimus, et kas Luukas pidas vajalikuks tuua esile kõiki neid karismaatilisi kogemusi ja ilminguid lihtsalt selleks, et tõestada, et Vaimu saajad on oma patud andeks saanud ning Jumala rahva sekka vastu võetud? Teisiti sõnastades – kui eesmärk on Jumala rahva sekka kuulumine, ehk päästetud saamine, kas võib siis arvata, et Luuka järgi tuleks karismaatilisi ilmingud kui „vahendit eesmärgi saavutamisel” vähemtähtsaks pidada või koguni tähelepanuta jätta, peaasi et eesmärk oleks täidetud? Leian, et evangeeliumi levik on Luuka silmis alles pool sellest heast sõnumist. Teine hea pool on see, et Vaimu tulemine inimeste juurde toimub karismaatilisel viisil – üleloomulike ilmingute ja imede saatel.

3. Püha Vaimuga ristimise mõistmine EKB liidus tänapäeval

Selleks, et saada ülevaadet kaasaegsest Püha Vaimuga ristimise mõistmisest EKB liidus, viisin viieteistkümne EKB koguduse pastoriga läbi poolstruktureeritud intervjuu. Intervjueeritavate seas olid pastorid üle terve Eesti ning ka erineva suuruse ning vanusega kogudustest. Põhiintervjuus oli kaheksa küsimust ning lisaks üks küsimus nendele, kes mõistsid Püha Vaimuga ristimist niinimetatud teise õnnistusena, pöördumisest ja uuestisünnist selgelt eristuva sündmusena. Sageli nimetatakse seda vaadet teise õnnistuse doktriiniks.

Intervjueeritavatele esitatud küsimused olen välja toonud käesoleva töö lisade osas ja need saab jaotada kolme põhilise teema alla – Püha Vaimuga ristimise tähendus, Püha Vaimuga ristimise tagajärjel toimuvad muutused ning Püha Vaimuga ristimine/täitumine praktikas. Neljandas alapeatükis annan omapoolse hinnangu EKB liidu koguduste ühtsusele Püha Vaimuga ristimise küsimuses.

3.1 Püha Vaimuga ristimise tähendus

Esimene küsimus intervjueeritavatele oli otsekohene: „Kuidas Teie mõistate, mida tähendab Püha Vaimuga ristimine?” Kõik vastajad mõistsid seda Jumala üleloomuliku tööna inimeses ning enamik näisid uskuvat, et see peab toimuma mingil kindlal hetkel ning olema kogetav, kuid kogemuslikku poolt kõik esile ei toonud. Üks vastaja nägi ka võimalusena seda, et Püha Vaimuga ristimine on protsess (mõistes Püha Vaimuga ristimist samatähenduslikuna Püha Vaimuga täitumisega).

Viieteistkümnest vastajast kuus ütlesid, et mõistavad Püha Vaimuga ristimist eelkõige uuestisünnimise kontekstis – kes on uuesti sündinud, see on Vaimuga ristitud. Siin toodi välja Rm 8:15–16, mis viitab kristlaseks olemise kogemuslikule poolele: „Vaim tunnistab koos meie vaimuga, et me oleme Jumala lapsed.” (Rm 8:16) Üks vastaja tõi välja, et ettekuulutused selle kohta, et Jeesus ristib Püha Vaimuga, näivad koonduvat Nelipühapäevale. Ta lisas, et kui

Vaimuga ristimine eraldi sündmusena peaks olema normiks kõigile kristlastele, „jääb mulje, et uussünd on vähetähtis ning hoopis Vaimu tulek on see põhiline asi. Uus Testament seda ei kinnita, et me saaks usule tulekut pisendada, et näidata olulisemana Püha Vaimuga ristimist”. Veel nimetati siin kirjakohta 1Kr 12:13, mille kontekstiks on koguduse ühtsus ning argument selle ühtsuse kasuks ongi see, et kõik on ühe ja sama Vaimuga ristitud üheks ihuks. Öeldi veel: „Kui Kristuse vastu võtame, võtame vastu ka tema Vaimu.”

Ülejäänud üheksa vastajat mõistsid Püha Vaimuga ristimist pöördumisjärgse sündmusena, kuigi kõik nägid ka uuestisündi Vaimu tööna. Need üheksa võiks veel omakorda jagada kolme kategooriasse. Kolm vastajat kuuluvad rangelt teise õnnistuse doktriini pooldajate hulka. Üks neist ütles: „Seda on raske seletada, aga sa tead, kui sa oled Püha Vaimuga ristitud.” Ta kasutas nelipühilikku keelt, öeldes et Püha Vaim kui isik tuleb inimese ellu uuestisünnil, kuid Püha Vaimuga ristimine, täitumine, väe saamine, on ikkagi teine asi. Samas mõonis üks teise õnnistuse doktriini pooldav vastaja, et on võimalik ka selle (üleloomuliku, Vaimu andide) sisse kasvada – teadvustada ja paluda – ja kuidas Jumal täpselt vastab, on juba tema kätes. Kolm vastajat mõistsid Püha Vaimuga ristimist pigem kui esimest Püha Vaimuga täitumist, rõhutamata Püha Vaimuga ristimise tähtsust edaspidiste Püha Vaimuga täitumiste üle. Esile toodi Lk 11:13, mis julgustab (jätkuvalt) paluma Püha Vaimu saamise pärast. Viimased kolm vastajat samastasid Püha Vaimuga ristimise ja täitumise omavahel täiesti. Kaks neist leidsid seega, et Püha Vaimuga ristimine on korduv sündmus ning kolmas andis omavahel vastuolus olevaid vastuseid, samastades ühest küljest Püha Vaimuga ristimise Püha Vaimuga täitumisega, kuid väites samas, et Püha Vaimuga ristimine on ühekordne ning täitumine korduv sündmus.

Nagu näha, tekitab Püha Vaimuga ristimise teemal palju segadust erinev terminoloogia. Ei anna siin Uus Testament selget pilti sellest, kuidas kindlasti mingit üleloomulikku kogemust tuleks nimetada ega leia seda selgust ka EKB liidu pastoreid kuulates. Kas räägitakse samast asjast, lihtsalt erinevate nimedega? Kas Püha Vaimuga ristimine on tegelikult ikkagi sama asi, mis Püha Vaimuga täitumine? Või tähendab Püha Vaimuga ristimine Püha Vaimu vastuvõtmist, mis toimub uuestisünnil? Küsida võiks veel, mis tähendus on Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel (vee)ristimisel, kuid see jäi nii küsimustes kui vastustes pigem tähelepanu alt välja. Et asjadest lõpuks kuidagi ikkagi aru saada, luuakse erinevaid konstruktsioone. Mina jagasin analüüsimise huvides (ning endale aru andes, et igasugune inimeste paigutamine kategooriatesse võib mingil määral tõde moonutada) ülaltoodud vastused gruppidesse, mille

tähisteks on US, PVR1, PVR2 ning PVR3. Number sulgudes tähistab intervjueeritavate arvu, kes antud gruppi kuulusid.

1. US (6) – Püha Vaimuga ristimine tähendab uuestisündi

Nende pastorite veendumus on, et Püha Vaimuga ristimine tähendab eelkõige uuestisündi. See on ühekordne sündmus. Püha Vaimuga täitumine on sellele järgnev ning potentsiaalselt korduv kogemus, mida tuleks taotleda (taotlemise vajadust rõhutati siin erineval määral, kuid sellist kogemust keegi ei eitanud). Variatsioonina võiks esile tuua ühe pastori vastuse küsimusele „Kas Püha Vaimuga ristimine on ühekordne sündmus?”. Ta vastas: „Ühekordne. Aga päästest saab minu teoloogilise vaate järgi loobuda, kui keegi teadlikult loobub Jumalast. Kas Jumala Püha Vaim võiks uuesti tulla [kui inimene uuesti meelt parandab]? Ütleks, et jah, võib tulla.” Üks pastor sellest grupist leidis, et tema meelest kasutatakse Uues Testamendis antud väljendit erinevates kontekstides. Ühest küljest võib Püha Vaimuga ristimist näha kui Vaimust sündimist (Jh 3), teisalt ka kui Püha Vaimu võimestust ja varustust teenimiseks.

2. PVR (9) – Püha Vaimuga ristimine on pöördumisjärgne sündmus

Seda gruppi ühendab omavahel (ning eristab eelmisest) see, et nad ei usu, et Püha Vaimuga ristimine on samatähenduslik uuestisünniga, kuigi uuestisündi nähakse siiski Vaimu tööna ja Vaimu tulekuna inimese ellu. Nemad näevad Püha Vaimuga ristimist peamiselt pöördumisjärgse kogemusena. Seda gruppi, mis näeb Püha Vaimuga ristimist pöördumisjärgse sündmusena, võib omakorda jagada kolmeks alagrupiks.

2.1 PVR1 (3) – Püha Vaimuga ristimine on teine õnnistus

See on PVR-grupi kõige nelipühilikum (st kõige sarnasem teoloogia poolest) osa, kes rõhutab Püha Vaimuga ristimist teise õnnistusena ning näeb seda olulise Jumala kingitusena kristlastele, eristades selle Püha Vaimuga täitumisest, mis toimub jätkuvalt. Samas ei näe keegi sellest grupist, et tegu oleks päästet kinnitava sündmusega või et sellega peaks tingimata kaasnema keeltes rääkimise and.

2.2 PVR2 (3) – Püha Vaimuga ristimist nähakse rohkem kui esimest täitumist

See grupp on sarnane PVR1-ga, kus nähakse reeglina Püha Vaimuga ristimist samuti esimese pöördumisjärgse üleloomuliku kogemusena ning täitumisi sellele järgnevatena, kuid nende vastustest jäi silma väiksem rõhuasetus Püha Vaimuga ristimisele kui ühekordsele sündmusele ning rõhutati rohkem Püha Vaimu jätkuvat tööd ja kogemusi.

2.3 PVR3 (3) – Püha Vaimuga ristimine ja täitumine on samatähenduslikud

See grupp koosneb nendest, kes näevad Püha Vaimuga ristimist samatähenduslikuna Püha Vaimuga täitumisega ega tee terminoloogiliselt nende kahe vahel vahet.

3.2 Püha Vaimuga ristimise tagajärjel toimuvad muutused

Siin oldi ühel meelel selles osas, et midagi olulist inimese elus Püha Vaimuga ristimise tagajärjel kindlasti muutub. US-grupp kirjeldas antud küsimuses uuestisünniga kaasnevat muutusi inimese elus. Rõhutati vaimu vilja olulisust (Gl 5) põhjendusega, et „puud tuntakse tema viljast”. Öeldi: „Esmane tunnus on Püha Vaimu vili. Armastus, rõõm, rahu, kuni enesedistsipliinini välja. Kui see on olemas, on ka kõik muud annid omal kohal.” Leiti, et uuestisünd mõjutab positiivselt suhteid – Jumalaga, kaasinimestega, iseendaga – lisades, et muutused võivad aega võtta. Üks vastaja viitas kirjakohtadele Jeremija 31:31–34, öeldes: „Seadus on kirjutatud uuestisündinud inimese südamesse. Uue Seaduse ike on hea ja koorem kerge. Püha Vaim teeb inimesele [Piibli] tõed elavaks, ta mõistab nende tähendust igavikulises plaanis.” Samuti leidi üks pastor, et Jumala Vaimu tulekuga inimese ellu kaasneb jäägitu soov oma usku teistega jagada.

Üleloomulike ilmingute osas oli ühe US-grupi vastaja arvamus, et uuestisünniga saab kätte „kogu paketi”, mis avaneb erinevatel hetkedel vastavalt olukorrale. Teine täiendas: „Kui on selline keskkond, kus ilmingud on tähtsad, võib juhtuda, et vili saabki vähem tähelepanu.” Ilmingutest või kogemustest olulisemaks peeti seda, mis pärast muutub. Keeltes rääkimise osas ütles üks pastor, et see on delikaatne teema. „Minul see on ja kasutan ka, aga õpetust sellest on raske teha,” ütles ta, lisades et Jumal ei anna kõigile kõiki ande, ning et igal juhul tuleks siin hoiduda manipuleerimisest või survestamisest. Teine vastaja mõõnis: „Suuremate ärkamiste puhul olid keeled ikkagi osa.” Vaadates küsimust üleloomulikest Püha Vaimu

andidest laiemas perspektiivis, ütles üks pastor: „Andide saamine ja taotlemine on küsimus sellest, kas oleme valmis tööd tegema, teenima, vastutust võtma, selles suunas kasvama.”

PVR gruppides vastati küsimusele „Mis pärast Püha Vaimuga ristimist muutub?”, eristades Püha Vaimuga ristimist uuestisünnist ning seetõttu eristati ka kogemusi, mis nende kahe sündmusega kaasnesid. PVR1 grupis toodi esile, et Püha Vaimuga ristimisega kaasneb julgus ning Püha Vaimu annid. „And võib tulla hetkega, viljad tulevad protsessina. Meie otseselt keeltes rääkimist ei toonita, et see oleks ainus tunnus. Praktikast tean ise, et inimesel võivad olla keeled olemas, aga ei praktiseerita. Arvan, et keelte and võiks olla kõigil, aga see võib olla varjul,” ütles üks pastor. Teine eristas päästetud saamise kogemust Püha Vaimuga ristimise omast, öeldes et uuestisünnil saame puhta südame, vabanemise patust, aga Püha Vaimuga ristimisel tuleb Jumala vägi ning meid ehitakse evangeeliumist tunnistamise töö jaoks. Vaimu vilja pidas ta rohkem pideva Püha Vaimuga täitumisega seonduvaks.

PVR2 grupi üks vastaja peegeldas PVR1 seisukohti, öeldes et pöördumisega lahenes igavikuprobleem. Püha Vaimuga ristimist pidas temagi väega täitumiseks, millega kaasneb sügavam ja isiklik kogemuslik arusaam Jumalast ning andidega varustamine, kus „keegi saab varem, keegi hiljem”. Teine pastor kirjeldas Püha Vaimuga ristimisel kogetut sarnaselt sellele, mida US grupis mõisteti uuestisünniga kaasnevate kogemustena. Ta ütles: „Kuiv elu peaks saama ülevoolavaks eluks. Oluline on südame tänu, ülevoolav tänu. Jumala töö saab siis üliarmsaks. Aga eesmärk on ikkagi, et inimene saaks läkitatud välja – julguse tunnistada ja teenida.” Vastusena küsimusele, kas päästetud inimesel võib selline südame ülistus puududa, leidis ta, et on palju inimesi, kes kinnitavad, et on päästetud, kuid kelle jaoks on tegelikult ajalikud asjad tähtsamad ja ei paista tõelist igatsust Vaimu või Sõna ilmutuse järele. Kokkuvõttes väidab ta (taaskord mitte eriti erinedes US-grupist): „On pinnapealset usuelu ja sügavat usuelu. Sügav vajab kogemusi, läbi palvetamist, palvevõitlust.”

PVR3 grupis, kus Püha Vaimuga ristimine samastatakse Püha Vaimuga täitumisega, ütles üks vastaja, et Püha Vaimuga ristimise tulemusel muutub Jumal tõelisemaks – ei ole ainult teoreetiline või ratsionaalne teadmine, vaid kogu isiksust haarav. Ta lisas, et kui Jumal on inimese jaoks (kogetavalt) tõeline, kaasneb intensiivsemalt ja sügavamalt ka üleloomulik pool – prohvetiand, keeltes rääkimine ja tervendamised. Üks pastor sellest grupist sobiks Püha Vaimuga ristimise kogemuse kirjelduse järgi väga hästi ka PVR1 või PVR2 gruppi (nii et siin grupis on ta vaid terminoloogilistel põhjustel). Ta kirjeldab: „Päästmise palve tulemusel läks ära mingi koorem, aga polnud väge elada teistmoodi. Natuke tahtejõudu oli, aga see oli ka

kõik. Püha Vaimuga ristimise tulemusel kogesin, et midagi minus muutus – hakkasin nägema Jumala Sõnast asju teisel viisil, avaramalt, kuigi olin enne seda juba päästetud ja ristitud. Aastaid hiljem kogesin eestpalvel käies sedasama – väge ja jõudu, mis minu kehast läbi käis, tuues minusse seletamatu rõõmu ja armastuse teiste suhtes, ka minu jaoks ebameeldivate suhtes.” Tunnuste ja ilmingute osas nimetas tema, et enamasti saadakse võõrad keeled, süütunne kaob, kaasneb Jumala armastuse ja heameele tajumine täiesti erilisel viisil. Kolmas pastor lisas, et Jeesus peaks muutuma armsamaks, mitte ainult üleloomulikud annid, sest Püha Vaimu roll on anda tunnistust Jeesusest. Tema sõnul kaasneb sellise üleloomuliku kogemusega ka suurem vägi olla tunnistajaks, varustus ülesande täitmiseks, sest inimestes endis seda väge pole.

Huvitav tähelepanek minu jaoks oli, et PVR3 grupis kasutasid kõik vastajad Püha Vaimuga ristimise kirjeldamiseks mingisuguseid metafoore. Kirjeldati Püha Vaimuga ristimist justkui pilved läheksid laiali või justkui klaas oleks ääreni täis ja ajaks üle. Üks vastaja nägi Püha Vaimuga ristimist kui Vaimu tööd laiemalt ja ütles, et Vaimu elu on selline, kus Jumal on tõeline ka hallides hetkedes, justkui tuues esile lille mullast.

3.3 Püha Vaimuga ristimine/täitumine praktikas

Kuidas kogudustes Püha Vaimuga ristimist/täitumist käsitletakse? Kui palju selle kohta õpetatakse või selle pärast palvetatakse, kui oluliseks seda peetakse? Kui suur on ühtsus sel teemal kogudustesiseselt?

US-grupist ütles üks vastaja, et see, mida tema saab omalt poolt teha, on ristida inimene Isa, Poja ja Püha Vaimu nimesse – ülejäänud on Jumala töö. Teine ütles oma kogudusetöö praktika baasil, et olgu kogemus või mitte, inimene peab jõudma seesmise veendumuseni, et ta on päästetud. Uuestisünnile järgnevate kogemuste osas kostus US-grupis mitmelt poolt, et Püha Vaimuga ristimise väljendit selles kontekstis välditakse, sest selle väljendi suhtes on osades kogudustes allergilisus (lisaks sellele, et see oleks nende silmis selles kontekstis teoloogiliselt ebakorrektn). Ühe põhjusena nähti, et seda väljendit kasutati teise õnnistuse tähenduses jõuliselt Effataa ärkamise ajal, mis tekitas ka vastuseisu. Mitmel pool sellise kogemuse taotlemisest taanduti ning jäädi selle juurde, et ollakse üks kord päästetud ja Püha Vaimu poolt uuesti sünnitatud ning rohkem ei tule selle küsimusega tegeleda. „See jäi reaktsioonina ühele liikumisele õpetusena poolikuks,” oli ühe US-grupi pastori arvamus. Ta lisas, et Jumal

tahab täita, varustada ja võimestada oma lapsi elu erinevates faasides ja rollides ning seda tuleks igatseda. Üks vastaja väitis veendunult: „Pidev Püha Vaimuga täitumine on hädavajadus, mitte ainult võimalus. Selleni tuleks jõuda, et pääseda terminite üle vaidlemisest ja ilmingute nõudmisest.” Samas lisas ta: „Aga kui inimene tuleb ja tahab saada Püha Vaimuga ristitud, siis ma ei hakka tema õpetust muutma, vaid hakkan palvetama.”

Selles osas, kuivõrd ühtne võib koguduseliikmete seisukoht antud teemal olla, anti erinevaid vastuseid. Üks ütles, et peaks olema päris ühtne, sest sel teemal on tehtud palju piiblitunde. Teine ütles, et selle teemaga palju ei tegeleta, pigem on fookuses Kristus, Kristuse järgimine, pühitsus, elu Vaimus. Veel leiti, et tänapäeval käiakse palju mujal „tarbimas” – internetist jutlusi vaadates, Valguse Tee piiblikoolis osaledes, TV7 saateid jälgides või mõnda kristlikku raadiot kuulates.

PVR1 grupist kommenteeris üks pastor seda, kui suurt rõhku Püha Vaimuga seonduvatele teemadele pööratakse: „Teatud hetkedel tuleb uue lainena ja siis jälle vaibub. Kümme aastat tagasi oli selline võimas laine, praegusel hetkel on vaiksem aeg. See baseerub palve, igatsuse ja janu peale. Kui inimesed janunevad, saab Jumal jälle välja valada.” Teine, kes on ise Püha Vaimuga ristimist pöördumisjärgselt kogunud, ütles vastusena küsimusele, kas tema koguduseliikmed näivad olevat temaga selles küsimuses sama meelt: „Enam-vähem ilmselt küll. Olen seda õpetanud ja keegi pole otse vastu vaielnud.” Kolmas ütles, et koguduseliikmete hulgas näib Püha Vaimuga ristimine olevat teema, mis on tõrjutud ja millest on vähe räägitud, kuid viimasel ajal on see hakanud vaikselt taas esile kerkima.

PVR2 grupi üks pastor ütles, et kuigi usub ise Püha Vaimuga ristimisse pöördumisjärgse kogemusena, kasutab ta seda terminit suure ettevaatlikkusega, sest sel teemal on olnud vastandumisi. Tema hinnangul tuleb see nende koguduses teemaks ehk kord aastas. Teinegi lisas, et kasutatakse pigem Püha Vaimuga täitumise terminit ning selle pärast palvetatakse küll, näiteks ristimisel ning (kogudusse) õnnistamisel. Samas ei näe tema ka seda, et Püha Vaimuga ristimise terminit tuleks nende koguduses vältida või sellesse suure ettevaatusega suhtuda. Kolmas ütles lihtsalt, et isiklik kogemine on siin oluline, sest sellest tuleb inimese ellu kvalitatiivne pööre.

PVR3 grupist leidis samuti üks vastaja, et Püha Vaimuga ristimise terminit kasutades tuleb teha lisaks selgitustööd, et ei jääks muljet, nagu oleks Püha Vaim kisatud välja kolmainuse tervikust. Teine ütles, et küsimus polegi õpetamises, sest õpetust on sel teemal palju, lisades:

„Küsimus on pigem julguses lahti lasta sellest, et ma tean, kuidas Jumal asju ajab. Kahe kõrva vaheline hall ollus tegutseb võimsal viisil ja ei lase südamel inimest juhtida. See on põhiline takistus.” Tema praktikaks on olnud Püha Vaimuga täitumise pärast palvetada ning kogemus on näidanud, et inimesed, kes on igatsenud, on selle saanud. Õpetuslikes küsimustes koguduseliikmete seisukohtade mõjutajatena nähti näiteks Billy Grahami raamatut „Püha Vaim”, nelipühilikumaid autoreid (John Bevere) ning mainiti ära ka Alfa kursuse materjalid, kus Püha Vaimu teemasid põhjalikumalt käsitletakse.

3.4 EKB liidu koguduste ühtsus Püha Vaimuga ristimise mõistmisel

Võttes kokku intervjuudes antud vastused, võiks küsida, kui ühtsed on EKB liidu pastorid ja kogudused nendes küsimustes. Kas esile kerkinud erinevused teoloogilistes rõhuasetustes on suured või väikesed? Kas teise õnnistuse doktriini pooldajad ning need, kes seda piibellikuks ei pea, on omavahel vaimulaadilt nii erinevad, et töötavad lausa üksteisele vastu või toimub minek siiski ühes suunas ja paralleelselt?

Ühtsuse poole saab liikuda minu silmis kahel viisil. Üheks võimaluseks on taotleda teoloogilist ühtsust. Loodan, et käesoleva diplomitöö teises peatükis õnnestus mul piisavalt veenvalt näidata, et teoloogilist ühtsust on Püha Vaimuga ristimise küsimuses Uuest Testamendist raske leida. Kui tahta väita, et argumendid on siiski „Pauluse poole kaldu”, leiavad miljonid kristlased üle maailma tänapäeval ikkagi, et nende kogemused ühtivad rohkem Luuka poolt kirjeldatuga, üheksa EKB liidu pastorit viieteistkümnest nende hulgas. Siiski on märkimisväärne, et intervjueeritud pastorite seas ei olnud US-grupis ühtegi, kes leiaks, et üleloomulikud annid kuulusid vaid apostlitele 1. sajandil, või et keeltes rääkimine oleks midagi taunimisväärset. Samuti ei olnud PVR-grupis kedagi, kes arvaks, et Püha Vaimuga ristimise tunnuseks peaks alati kaasnema keeltes rääkimise and, et see oleks oluline päästetud saamise seisukohalt, või et „teisest õnnistusest” üksi piisaks kogu kristlikuks eluks. See näitab küllaltki suurt teoloogilist ühtsust.

Teiseks võimaluseks on taotleda kogemuslikku ühtsust. Näiteks saavad kaks US-grupi pastorit nõustuda sellega, et Püha Vaimuga täitumine on teenimistööks varustamine ning tunnistamiseks väe saamine. Kogemuslikult ühtivad nemad täielikult PVR grupiga, lihtsalt terminoloogia on erinev. Tegelikult näen kõigi nende pastorite praktikas suurt kogemuslikku ühtsust, kes Püha Vaimuga jätkuva täitumise vajadust näevad, sellest kõnelevad ja selle pärast

palvetavad. See näitab pidevat sõltumist Jumalast ja igatsust enama järele ning siin ei oma enam tähtsust see, kas keegi pooldab teise õnnistuse doktriini või mitte.

Viimaks võib veel öelda, et antud töös kasutatud mõistete „nelipühilik” ja „baptistlik” pingeväljas jäävad Eesti baptistid kuhugi nende kahe vaimulaadi ja teoloogia vahele, olles pigem nelipühiliku poole kaldu (kuigi põhjanevate statistiliste järelduste tegemiseks oli intervjueeritavate hulk liiga väike). Diplomitöö teise peatüki valguses on huvitav märkida, et erinevust Luuka ja Pauluse lähenemiste vahel keegi esile ei toonud. Üks vastaja mainis küll, et Püha Vaimuga ristimise mõistet kasutatakse Uues Testamendis erinevates kontekstides, kuid täpsemat selgitust ta ei andnud. Üks põhjus võib olla see, et antud temaga ei ole väga põhjalikult tegeletud, vaid on loetud „Paulust Luuka prillidega” või vastupidi. Samas ei olnud ühegi vastaja poolt tunda suurt vastuseisu või pahameelt enda omast erinevate seisukohtade suhtes ning vastates sissejuhatuses küsitud küsimusele, toimub enamiku silmis minek ikkagi ühes suunas ja paralleelselt.

Kokkuvõte

Käesoleva diplomitöö eesmärgiks oli anda ülevaade sellest, kuidas EKB liidus Püha Vaimuga ristimist mõistetakse, kuidas see mõistmine on välja kujunenud ning kuidas seda teoloogiliselt põhjendatakse.

Selleks, et teada saada, kuidas käesoleval ajal EKB liidus Püha Vaimuga ristimist mõistetakse, viisin läbi poolstruktureeritud intervjuud viieteistkümne Liidu pastoriga üle Eesti, kes esindavad erineva suuruse ja vanusega kogudusi, eesmärgiga saada Eesti EKB liidu koguduste arusaamadest võimalikult adekvaatne pilt. Intervjuu vastused jaotasin kolme suurema teema alla – Püha Vaimuga ristimise tähendus, selle tulemusel toimuvad muutused ning kas või kuidas seda koguduses õpetatakse/praktiseeritakse. Neljandas alapeatükis lisasin omapoolse analüüsi EKB liidu teoloogilisele ja kogemuslikule ühtsusele antud teemal. Uurimuses osalenud viieteistkümnest vastajast kuus mõistsid Püha Vaimuga ristimist uuestisünniga samatähenduslikuna (US-grupp) ning üheksa nägid seda uuestisünnist eraldiseisva sündmuse või kogemusena (PVR-grupp). Viimased üheksa jaotusid veel omakorda kolmeks kolmeks grupiks. Esimesed kaks gruppi nendest jagunesid rõhuasetuste baasil – esimene grupp (PVR1) rõhutas Püha Vaimuga ristimist nn teise õnnistusena ja teine grupp (PVR2) nägi Püha Vaimuga ristimist pigem kui esimest üleloomulikku kogemust teiste seas, pidades oluliseks jätkuvat Vaimuga täitumist. Kolmas grupp (PVR3) tekkis terminoloogilistel põhjustel, sest siin samastati Püha Vaimuga ristimine Püha Vaimuga täitumisega.

Seda, kuidas EKB liidus Püha Vaimuga ristimise mõistmine on välja kujunenud, aitas mõista esimeses peatükis välja toodud ajalooline ülevaade 20. sajandi sündmustest ja arengutest. Olulisteks mõjutajateks olid erinevatest vabakoguduslikest liikumistest (priilased, baptistid, nelipühilased, evangeeliumi kristlased) ühise liidu moodustumine, Effataa ärkamine (ja Elu Sõna liikumine) ning selles esile kerkinud teatud teoloogiliste rõhuasetuste ja praktikate kritiseerimine baptisti pastorite (O. Tärk, R. Võsu jt) poolt.

Teise peatüki eesmärk oli avada kahe põhilise EKB liidus esile kerkinud Püha Vaimuga ristimise tõlgenduse teoloogilist tausta. Esiteks andsin ülevaate nn baptistlikust seisukohast, mis toetub Pauluse teoloogiale ning kus mõistetakse, et Püha Vaimuga ristimine tähendab Püha Vaimu saamist, mis toimub uuestisünnil. Teiseks andsin ülevaate nelipühilikust nägemusest, mis toetub peamiselt Luuka teoloogiale Apostlite tegude raamatus ja Luuka evangeeliumis ning näeb Püha Vaimuga ristimist nn teise õnnistusena, mida kogetakse tavaliselt pöördumisjärgselt. Kolmandas alapeatükis andsin ülevaate mitmete oluliste autorite argumentidest ja tõlgendustest, mis viimastel aastakümnetel akadeemilises diskussioonis esile on tõusnud. Järeldusena leidsin, et küsimusele „Mida tähendab Püha Vaimuga ristimine?” ei anna Uus Testament ühest vastust. Pauluse teoloogia keskendub Vaimule kui isikule, Jumala ligiolule ja väele, kes meelesparanduse ja usu kaudu inimese ellu tuleb. Samuti räägib ta jätkuvast Vaimuga täitumisest. Luukas aga kirjeldab Vaimu tulekut Apostlite tegudes karismaatilisel ja üleloomulikul viisil, mis leiab sageli aset usklike elus või nende seas, kes mingil muul viisil on Jumalale meelepärased olnud.

Kokkuvõttes leian, et käesolev diplomitöö võib aidata kaasa Püha Vaimuga ristimise teemal suurema kogudustevahelise teoloogilise ja kogemusliku ühtsuse tekkimisele EKB liidus. Teoloogilise ühtsuse leidmisele võiks kaasa aidata tõsiasi, et Uus Testament ei anna selles küsimuses lõplikku selgust. Nii võib tunnustada, et mõlemal (nii baptistlikul kui nelipühilikul lähenemisel) on siinkohal õigus ning tunnustada erinevaid kogemusi ning põhjendusi, kui need Pauluse või Luuka kirjeldustega sobituvad. Kogemuslik ühtsus peitub Püha Vaimuga täitumise rõhutamises ning praktiseerimises, mis ühtib nii Pauluse kui ka Luuka arusaamadega.

Käesolev Püha Vaimuga ristimise teema käsitus on olnud sissejuhatav ning Luuka ja Pauluse teoloogiat ja arusaamu Püha Vaimuga seotud teemadel tuleks kindlasti edasi uurida. Samuti vääriks edasist uurimist see, mis viisil sobitub diskussiooni sakramentalistlik vaade, mis näeb Püha Vaimu tulekut inimese ellu Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel ristimisel.

Kasutatud kirjandus

Atkinson W. P. *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*. Eugene: Pickwick Publications, 2011.

Christerson B., Flory R. *The Rise of Network Christianity: How Independent Leaders Are Changing the Religious Landscape*. New York: Oxford University Press, 2017.

Dunn J. D. G. *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*. Philadelphia: The Westminster Press, 1970.

Fee G. D. *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*. Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1994.

Fee G. D. *Gospel And Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics*. Grand Rapids: Baker Publishing Group, 1991.

Flory R., Sargeant K. H. „Conclusion: Pentecostalism in Global Perspective.” – *Spirit and Power: The Growth and Global Impact of Pentecostalism*. Miller D., Sargeant K., Flory R., eds. New York: Oxford University Press, 2013, 297–315.

Frodsham S. H. *Smith Wigglesworth: Apostle of Faith*. Springfield: Gospel Publishing House, 2012.

Graham B. *The Holy Spirit: Activating GOD's Power in Your Life*. Minnesota: Grason, 1978.

Hamilton J. E. „What is the Meaning of Pentecost?”,
[http://enrichmentjournal.ag.org/top/we_believe_sermons/meaning_of_pentecost.pdf] 11. mai, 2018.

Hermaküla I. „Elu Sõna liikumine aastatel 1987–1988”, Tallinn: Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar, 2007.

Hiob A. *Luterliku dogmaatika alused*. Arne Hiob ja EELK Usuteaduste Instituut, 2013.

Hollermann R. „How is Baptism Defined by Greek Dictionaries?”

[<http://truediscipleship.com/how-is-baptism-defined-by-greek-dictionaries-3/>], 26. mai, 2018.

Kierspel L. Book review – Atkinson: „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn

Debate” [[https://www.academia.edu/9104104/Bookreview_-](https://www.academia.edu/9104104/Bookreview_-_Atkinson_Baptism_in_the_Spirit_Luke-Acts_and_the_Dunn_Debate_2011_)

[_Atkinson_Baptism_in_the_Spirit_Luke-Acts_and_the_Dunn_Debate_2011_](https://www.academia.edu/9104104/Bookreview_-_Atkinson_Baptism_in_the_Spirit_Luke-Acts_and_the_Dunn_Debate_2011_)], 10. mai, 2018.

Krauter T. *Suur vaimulik ärkamine Nõukogude Liidus*. Tallinn: As Pakett, 2013.

Kroll A. „Effataa ärkamine”, Tallinn: Eesti Metodisti Kiriki Teoloogiline Seminar, 2006.

Kurg I. „Uutest nähtustest karismaatilises liikumises.” *Teekäija* – 1994 nr 2., 15–16.

MacArthur J. „John MacArthur on the Charismatic Movement” –

[<https://www.youtube.com/watch?v=mY8TOHPUQgo>], 26. mai, 2018.

Macchia F. D. *Baptized in the Spirit: A Global Pentecostal Theology*. Michigan: Zondervan, 2006.

McKnight S. *Covenant and Spirit: The Origins of the New Covenant Hermeneutics*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 2004.

Mittelstadt M. W. „Academic and Pentecostal: An Appreciation of Roger Stronstad”

[https://biblicalstudies.org.uk/pdf/cjpcc/01-1_031.pdf], 15. mai, 2018.

Menzies R. P. „A Fitting Tribute: A Review Essay of The Holy Spirit and Christian Origins: Essays in Honor of James D.G. Dunn”, 2016 [<http://pentecost.asia/articles/a-fitting-tribute-a-review-essay-of-the-holy-spirit-and-christian-origins-essays-in-honor-of-james-d-g-dunn/>], 12. mai, 2018.

Menzies R. *Empowered for Witness: The Spirit in Luke-Acts*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1994.

Olvik O. *Mälestused*. Tallinn: Türikoda Pakett, 2014.

Packer J. I., „Holy Spirit.” – *New Dictionary of Christian Ethics and Pastoral Theology*. Atkinson D., Field D., eds. Leicester: Inter-Varsity Press, 1995, 445–448.

Packer J. I., „Holy Spirit.” *New Dictionary of Theology*. Ferguson S., Wright D., eds. Leicester: InterVarsity Press, 1988, 73–74.

Pervo R. Book review – Atkinson: „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate”, Eugene: Lutterworth Press, *The Catholic Biblical Quarterly*, 77 nr 1, 2015.

Petts D. Book review – Atkinson: „Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate”, Eugene: Lutterworth Press, 2011.

Pilli T. *Usu värvid ja varjundid: Eesti vabakoguduste ajaloost ja identiteedist*. Tallinn: Allika, 2007.

Pilli T. „Evangelical Christians-Baptists of Estonia: The Shaping of Identity, 1945–1991”, Prague: University of Wales, International Baptist Theological Seminary, 2007.

Pilli T. „Eesti EKB Koguduste Liidu ajaloost ja tänapäevast.” – *Osaduses kasvanud*. Toim. Üllas Linder, Toivo Pilli. Tallinn: Eesti EKB Koguduste Liit, 2009.

Pilli T. „Eesti baptistid ja nende teoloogilise mõtte kajastumine ajakirjas *Teekäija* kuni 1940”, Tartu: Tartu Ülikool, 1996.

Plaat J. *Usuliikumised, kirikud ja vabakogudused Lääne- ja Hiiumaal: usuühenduste muutumisprotsessid 18. sajandi keskpaigast kuni 20. sajandi lõpuni*. Tartu: OÜ Greif trükikoda, 2001.

Pykönen M. „Risti evangeelium” [http://echo.planet.ee/kristlasele/Risti_evangeelium.pdf], 27. mai, 2018.

Randmaa A. „Elulugu” – *Jumala teenistuses: Rein Uuemõis*. Tallinn: Oleviste Kogudus, 2001.

Roosimaa P. „Eesti Evangeeliumi Kristlaste vabakoguduse moodustamine.” – *Osaduses kasvanud*. Toim. Üllas Linder, Toivo Pilli. Tallinn: Eesti EKB Koguduste Liit, 2009.

Saard R. *Tallinna vaim: Peatükk XX sajandi Eesti karismaatilise liikumise aja- ja mõtteloost*. Tallinn: Alfapress, 2010.

Salumaa E. *Süstemaatilise teoloogia käsiraamat ehk dogmaatika märksõnades*. Tallinn, Logos, EELK Usuteaduste Instituut, 2008.

Seppur A. *Jees. Krist. Evg. Priikoguduse tekkimine ja levimine Läänemaa ärkamises*. Toronto: 1970.

Stronstad R. „Forty Years On: An Appreciation and Assessment of Baptism in the Holy Spirit by James D.G. Dunn”, London: SCM Press, *Journal of Pentecostal Theology*, 19 nr 1, 2010.

Stronstad R. *The Charismatic Theology of St. Luke: Trajectories from the Old Testament to Luke-Acts*. Grand Rapids: Baker Academic, 2012.

Tammo J. „Jüngriks olemine III: Püha Vaim on Kristuse järgimise vägi.” – *Teekäija*, 2017, nr 3, 12–13.

Turner M. „James Dunn’s Baptism in the Holy Spirit: Appreciation and Response”, London: SCM Press, *Journal of Pentecostal Theology*, 19 nr 1, 2010.

Tärk O. *Efesose kiri*. Masinkiri, Kaust: Osvald Tärgi materjalid. Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu arhiiv Tartus, 1958.

Tärk O. *Usk ja haigused*. Masinkiri. Kaust: Osvald Tärki materjalid. Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu arhiiv Tartus.

Uuemõis H. „Effataa ärkamine.” – *Jumala teenistuses: Rein Uuemõis*. Tallinn: Oleviste kogudus, 2001.

Uuemõis H. „Effataa ärkamine.” – *Oleviste 50: Oleviste koguduse juubelikogumik*. Toim. J. Bärenson, D. Lipping, Ü. Meriloo, J. Ugam, H. Uuemõis. Tallinn: Oleviste kogudus, 2000.

Uuemõis H. *Mäletamised ja vaatenurgad*. Tallinn: 2010.

Williams J. R. „Baptism in the Holy Spirit.” – *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movement*. Burgess S., McGee G., eds. Michigan: ZondervanPublishingHouse, 1988, 40–48.

Zwiep A. W. „Luke’s Understanding of Baptism in the Holy Spirit: An Evangelical Perspective”, *PentecoStudies*, 6 nr 2, 2007 [<https://www.glopent.net/pentecostudies/online-back-issues/2007/fall-2/zwiep-2007>], 16. mai, 2018.

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Kuidas Teie mõistate, mida tähendab Püha Vaimuga ristimine?
2. Millal see uskliku elus toimub?
3. Kas Teie ise või Teie kogudus kasutab Püha Vaimuga ristimise kohta mingeid teisi väljendeid?
4. Kas üldse või kuidas tuleks eristada Püha Vaimuga ristimist ning Püha Vaimuga täitumist?
5. Kas Püha Vaimuga ristimine on ühekordne või korduv sündmus?
6. Kas Püha Vaimuga täitumine on korduv kogemus?
7. Mis peaks inimese elus Püha Vaimuga ristimise tulemusel muutuma?
8. Mis Te arvate, kas Teie seisukoht peegeldab ka teie koguduseliikmete peamist seisukohta?

Lisaküsimus:

1. Kui Püha Vaimuga ristimine on eraldi kogemus, siis kuidas seda saada? Kuidas ma tean, et olen selle saanud?

Understanding of the baptism of the Holy Spirit in the Union of Free Evangelical and Baptist Churches of Estonia

Kaur Paldre

Summary

This thesis is written in Estonian. It has 52 pages and 49 reference materials of which 22 are in Estonian (mostly used in the first, historical chapter) and 27 in English (mostly used in the second, theological chapter). The purpose of the thesis was to find out how Christians in the Union of Free Evangelical and Baptist Churches of Estonia (the Union) understand and interpret the baptism of the Holy Spirit.

What Christians believe about a certain doctrine doesn't often come only from the Bible. They are influenced by their own experiences, by the experiences of people around them, also by popular authors, speakers, by the spirituality and past experiences of their churches or culture in general. In order to understand why Christians in the Union today believe the way they do about the baptism of the Holy Spirit, I first gave an overview of the events and developments in the 20th century in connection with Pentecostal/Charismatic influences in theology and practice. The spiritual identity of the Union has always been diverse, since in the middle of the 20th century different church movements like Baptists, Pentecostals, Free Evangelicals and revivalist Free Church believers with different theological nuances and practices were forced to unite together by the authorities of the Soviet Union. The strongest Pentecostal influences came with the Effataa revival and Word of Life movement in the 1970s and 1980s. The baptism of the Holy Spirit was taught as an overwhelming Spirit experience for Christians, which some called „the second blessing”. A lot of miracles took place in these movements and there was a strong emphasis on healing and Charismatic gifts including speaking in tongues. Contrasting or balancing influence came from devoted Baptist leaders like Osvald Tärk and Robert Võsu who argued that all people do not need to experience healing in this life and not all speak in tongues. Though they saw the continual filling and experiences of the Spirit as an integral part of the Christian life, they tried to avoid certain extremes in theology and practice that they saw would hinder the spiritual growth and sanctification of the church.

In the second chapter I gave an overview of Scriptural basis and theological arguments for Pentecostals and non-Pentecostals that they use to explain and interpret the baptism of the

Holy Spirit. Non-Pentecostals (and non-sacramentalists) usually see Spirit baptism as the gift of the Spirit given to people when they turn to God and are born again. They build their arguments around the understandings of Paul who sees the Spirit as a person, presence and power of God. Paul emphasises continual filling with the Spirit but never mentions Spirit baptism as a second blessing after conversion. For Pentecostals Spirit Baptism is a Charismatic empowerment for missional purposes and they see Luke as a historian-theologian with his own view on the Spirit that is different from Paul's. They see a pattern repeating in Luke's writings where Spirit baptism is experienced by people who are already among God's people and who therefore already have God's Spirit in them.

To understand what Christians in the Union believe about the baptism of the Spirit in the present I did an interview with 15 pastors from different churches around Estonia. The results are described and analysed in the third chapter. 6 pastors saw Spirit baptism as receiving the Spirit at conversion and 9 pastors saw it as an experience distinct from conversion. 3 of those 9 pastors emphasised the necessity to have this second blessing of the Spirit for fruitful Christian life. 3 pastors saw Spirit baptism as one among many following fillings of the Spirit and seemingly only made a terminological difference between the two. The last three formed a category where the terms „baptised with the Spirit” and „filled with the Spirit” were understood to mean the same thing. All pastors agreed, that the filling of the Spirit is not a one time event, but repeated and continual. Most of them also expressed the importance of seeking after and praying for these fillings.

This kind of research has not been done in the Union before and I consider my work beneficial for mainly two reasons. Firstly, the younger generation, who is not familiar with the Union's history, can learn a lot about the development of theology and practice in relation to Spirit baptism, miracles, speaking in tongues etc. in the 20th century from the first chapter. Secondly, it seems that the content of the theological discussion in the second chapter with the idea that the New Testament could give two different views (Lucan and Pauline) on the Spirit's reception was mostly new to pastors because it didn't come up in any of the 15 interviews. This realisation would give an opportunity for greater theological unity (unity in diversity), because if for example a pastor with a Pentecostal viewpoint on Spirit baptism previously saw someone with another viewpoint in error, he could now say „this is what we believe and teach in our church in relation to Spirit baptism and here are the reasons for it, but I also find evidence from the Scripture in support of another position” and could thus „release” their views on this topic from being the only possible way of interpreting Scripture.